

## บทที่ 2

### วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด ระเบียบ ทฤษฎี เอกสาร และงานศึกษาค้นคว้าอิสระที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตาม ลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
2. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
3. หลักในการปฏิบัติงาน
4. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่บ้าน
5. ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### 1. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

##### 1.1 ความหมายของความคิดเห็น

ได้มีผู้อธิบายเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ดังนี้

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 231) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็น หมายถึง ความเชื่อ การตัดสินใจ ความรู้สึกประทับใจที่ไม่ได้มาจากการพิสูจน์หรือชั่งน้ำหนักว่า ถูกต้องหรือไม่

สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคนอื่น ๆ (2522 : 99) ให้ความหมายไว้ว่าคือ การแสดงออก ซึ่งวิจารณ์ญาติที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะความคิดเห็นมีความหมายแคบกว่าเจตคติ

พงษ์ไพบูลย์ ศิลาวทย์ (2528 : 99) ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้านความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อม ซึ่งแสดงออกความคิดเห็นนี้อาจจะได้รับหรือปฏิเสธจากบุคคลอื่น ๆ ก็ได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2529 : 80-81) กล่าวไว้ว่าความคิดเห็นของคนมีหลายระดับ คือผิวเผินอย่างลึกซึ้ง สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคติเป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัว

ไปเป็นเวลานานเป็นความคิดเห็นทั่ว ๆ ไป ไม่เฉพาะอย่างมีลักษณะประจำตัวของบุคคลทุกคน  
 ความคิดเห็นที่ไม่ลึกซึ้ง และเป็นความคิดเห็นเฉพาะอย่างและอยู่เป็นเวลายาว ๆ เรียกว่า  
 (Opinion) เป็นความคิดเห็นประเภทหนึ่งที่ไม่ตั้งอยู่บนรากฐานของพยานหลักฐานที่เพียงพอ  
 แก่การพิสูจน์ มีความรู้แห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่ายแต่ก็สลายตัวเร็ว

สุชา จันทรเอน และสุรางค์ จันทรเอน (2530 : 104) ให้ความเห็นว่าไม่สามารถ  
 แยกทัศนคติและความคิดเห็นออกจากกันได้ เพราะทัศนคติและความคิดเห็นมีลักษณะ  
 คล้ายๆกันแต่ลักษณะความคิดเห็นจะไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ

เรืองวิทย์ แสงรัตนา (2534 : 14) กล่าวว่าความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ  
 (Attitude) เราสามารถแยกความคิดเห็นและทัศนคติออกจากกันได้เพราะความคิดเห็นและ  
 ทัศนคติมีลักษณะคล้ายกันแต่ลักษณะความคิดเห็นไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ (Attitude) เพราะ  
 ความคิดเห็นของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริง (Fact) และเจตคติของบุคคล ความ  
 คิดเห็นเป็นการอธิบายเหตุผลที่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ

ศรีสมบูรณ์ เข้มกมล (2538 : 47) สรุปความคิดเห็นว่าหมายถึง การแสดงออก  
 ด้านความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยการพูด การเขียน โดยมีพื้นฐานความรู้เดิม  
 ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับตลอดจนสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ได้รับเป็นหลักในการแสดง  
 ความคิดเห็น

โกศย วงศ์อนันต์นนท์ (2539 : 13) กล่าวว่า ความคิดเห็น (Opinion) กับทัศนคติ  
 (Attitude) มักจะถูกใช้สลับกันได้เสมอ ทัศนคติ มักจะหมายถึง ความพยายามที่จะทำซึ่ง  
 เกี่ยวข้องอย่างมากกับอุปนิสัย และพฤติกรรม ส่วนความคิดเห็นเป็นเพียงคำพูดและเครื่องหมาย  
 แต่ทุกคราวที่พูดถึงการทดสอบทัศนคติมักจะเผยถึงความคิดเห็นด้วย

อุทัย หิรัญโต (2540 : 43) สรุปว่ามี ความคิดเห็นของคนเรานั้นเกิดได้จากการ  
 พบปะสังสรรค์ประจำวัน แต่คนเรามีภูมิหลังทางสังคมจำกัดอยู่ภูมิหลังทางสังคมของแต่ละคน  
 ย่อมเป็นผลถึงการที่คนเรากระทำตอบสนองต่อเหตุการณ์ และเกิดความคิดเห็นเกี่ยวกับ  
 เหตุการณ์นั้น

ธีรศักดิ์ บันทูปา (2541 : 55) ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้าน  
 ความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจและความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง  
 ด้วยการพูด การเขียน โดยมีอารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้นเป็นพื้นฐาน  
 ในการแสดงออก ซึ่งอาจถูกต้องหรือไม่ก็ได้ อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้  
 ความคิดเห็นอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา

สวนา พรพัฒน์กุล (2542 : 11) กล่าวว่าความคิดเห็น เป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกที่ขึ้นอยู่กับจิตใจของเฉพาะบุคคล ซึ่งอาจเป็นไปในทางที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีความคิดเห็นแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ พื้นความรู้ประสบการณ์ในการทำงาน สภาพแวดล้อม ฯลฯ และการมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ ซึ่งการแสดงออกเช่นนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้

ดันแคน (Duncan. 1981 : 135) ให้ความหมายว่าความคิดเห็นเป็นความเชื่อหรือการพิจารณา (Judgment) โดยบุคคลซึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับในแต่ละช่วงเวลา ความคิดเห็นนี้ไม่สามารถทดสอบความรู้ความจริงของความเชื่อมั่นของบุคคลได้ แต่ต้องยอมรับว่าประชาชนทั่วไปนั้นอาจมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ฮิลการ์ด (Hillgard. 1982 : 626) กล่าวว่าความคิดเห็นคือ การพิจารณาตัดสิน (Judgment) หรือความเชื่อที่จะนำไปสู่การคาดคะเนหรือแปรผลในพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

โคลาซา (Kolasa. 1989 : 386) ให้ความหมายว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็นการประเมินผลเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากเหตุการณ์แวดล้อม

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึงการแสดงออกของความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูด การเขียน โดยมีอารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้นเป็นพื้นฐาน ความคิดเห็นนี้ไม่สามารถทดสอบความรู้ ความจริงของความเชื่อมั่นของบุคคลได้ ดังนั้น ประชาชนทั่วไปนั้นอาจมีความคิดเห็นแตกต่างกันได้

## 1.2 การวัดความคิดเห็น

มีผู้ให้วิธีของการวัดความคิดเห็นไว้ดังนี้

วัลลภ รัฐฉัตรทรานนท์ (2545 : 102 - 104) อธิบายว่า การวัดเจตคติ หรือทัศนคติ หรือความคิดเห็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมี 4 วิธี คือ

1. วิธีแบบสเกลวัดความต่างทางศัพท์ (S-D Scale = Differential Scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติ หรือความคิดเห็น โดยอาศัยคุณสมบัติที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น ดี-เลว ขยัน-ขี้เกียจ เป็นต้น

2. วิธีลิเคิร์ตสเกล (Likert's Scale) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นที่นิยมกันมากที่สุด เพราะเป็นวิธีสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงทัศนคติในทางชอบหรือไม่ชอบ โดยยึดอันดับความชอบไม่ชอบซึ่งอาจมีคำตอบให้เลือก 5 หรือ 4 คำตอบและให้คะแนน 5 4 3 2 1 ตามลำดับ

3. วิธีกัทแมนสเกล (Guttman' Scale) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติ หรือทัศนคติหรือความคิดเห็นในแนวเดียวกัน และสามารถจัดอันดับของทัศนคติสูง-ต่ำ แบบเปรียบเทียบกันและกันได้ อย่างต่ำสุดถึงสูงสุดและแสดงถึงการสะสมของความคิดเห็น

4. วิธีเทอร์สโตนสเกล (Thurstone's Scale) เป็นวิธีการสร้างมาตราวัดออกเป็นปริมาตร แล้วเปรียบเทียบตำแหน่งความคิดเห็น หรือทัศนคติไปในทางเดียว และเสมือนว่าเป็น Scale ที่มีช่วงห่างเท่ากัน

ชอร์ และไรท์ (Shaw and Wright. 1976 : 28-29) กล่าวว่า การวัดความคิดเห็นทำได้ดังนี้

1. การฉายภาพ เป็นการวัดโดยการสร้างจินตนาการโดยใช้ภาพตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็น

2. การสัมภาษณ์ เป็นการซักถามให้ได้ข้อมูลในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

3. การใช้แบบสอบถาม เป็นการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษา

4. การให้เล่าความรู้สึก เป็นการให้เล่าความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมาสรุปได้ว่า การวัดความคิดเห็นอาจใช้แบบสเกลวัดความต่างทางศัพท์ วิธีลิเคิร์ตสเกล วิธีกัทแมนสเกล วิธีเทอร์สโตนสเกล หรืออาจใช้การฉายภาพ การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถามและการให้เล่าความรู้สึกซึ่งผู้วัดสามารถใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธีรวมกันได้ตามความเหมาะสม

## 2. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

ปริญญานาคฉัตรีย์ (2543 : 45-48) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

กำนันผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดมีบทบาทและหน้าที่อย่างกว้างขวางในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ราษฎรในท้องที่ตำบลหมู่บ้าน จนเป็นที่ยอมรับของพี่น้องประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

ในปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของโลกและของประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทุกด้านตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ ปัญหาและความต้องการของประชาชนมีมากขึ้นและทวีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น กำนันผู้ใหญ่บ้านในฐานะที่เป็นหัวหน้าและเป็นตัวแทนของราษฎร จะต้องปรับแนวคิดและบทบาทให้สอดคล้องกับ

สภาพการณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สภาพการณ์ที่เป็นอยู่จริงของระบบเศรษฐกิจสังคมไทยในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจได้ผ่อนคลายไปบ้างแล้ว แต่ภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมยังคงดำเนินอยู่

ดังนั้น ผู้ใหญ่บ้าน จึงต้องปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รวมทั้งการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภารกิจหลักที่สำคัญดังนี้

1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น การประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎร การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและถูกสุขลักษณะ การดูแลราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบแบบแผนของทางราชการ มีการประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎรเป็นประจำ มีการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นหมู่บ้านน่าอยู่ การส่งเสริมให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเหมาะสม การสอดส่องดูแลไม่ให้ประชาชนซื้อสิทธิขายเสียง การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ยาเสพติด การป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน การรักษาความสงบเรียบร้อยในงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ การแจ้งเหตุการณ์ที่สงสัยว่าเป็นเหตุร้ายให้ประชาชนทราบ

2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม เช่น การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง การพัฒนาและการส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรในด้าน การเกษตรการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำริ การสำรวจความต้องการในการประกอบอาชีพของประชาชน การส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในด้าน เกษตรกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ การส่งเสริมให้ราษฎรอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การเป็นผู้นำประชาชนประกอบกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาของประชาชน การแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการประกอบอาชีพในหมู่บ้าน เช่น ภัยแล้ง และน้ำท่วม

3. ด้านการอำนวยความสะดวกและด้านกฎหมาย ให้กับประชาชน เช่น มีการไต่ถามและประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ประชาชน การระงับข้อพิพาทเมื่อประชาชนมีข้อพิพาท การแจ้งให้ประชาชนที่มีอายุ 15 ปี บริบูรณ์ไปยื่นคำขอมีบัตรประชาชน การแจ้งให้ประชาชนที่มีอายุอย่าง 18 ปี ไปลงบัญชี ทหารกองเกิน การเผยแพร่กฎหมายให้กับประชาชนได้รับทราบ

4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการดูแลและเชิญชวนราษฎรให้รักษธรรมชาติ รักป่าไม้ รักสิ่งแวดล้อมร่วมมือกับราษฎร องค์การ

ปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินการปลูกต้นไม้ริมถนนทุกสาย การรณรงค์การรักษาความสะอาดถนนและที่สาธารณะ การส่งเสริมให้เยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้ความรู้ประชาชนในการจัดขยะมูลฝอย

5. ด้านการบริการ เช่น การให้บริการด้านงาน ที่เกี่ยวข้องมีการให้บริการงานด้านทะเบียนให้กับประชาชน การประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนทราบข่าวสารของทางราชการ การให้ความร่วมมือกับเทศบาลในด้านการบริการสาธารณะ การสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการต่าง ๆ การจัดบริการสถานที่พักผ่อนให้กับประชาชน การจัดบริการที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน การรับรองผู้ขอทำบัตรประชาชนใน กรณีบัตรหาย การร่วมมือกับ อ.ส.ม. ในการณรงค์ป้องกันโรคระบาด เช่น โรคไข้เลือดออกงานบัตรประจำตัวประชาชนและการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยราชการทุกกระทรวง ทบวงกรม และหน่วยงานอื่นๆ

ประมวล รุจนเสรี (2543 : 71) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่มีผลต่อบทบาท อำนาจ หน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในอีกช่วงหนึ่งคือ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และกฎหมายที่เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกหลายฉบับที่ทำให้บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านต้องเปลี่ยนแปลงไปอีกครั้ง กฎหมายดังกล่าวมีดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ไว้มากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการปกครองตนเองของประชาชน รัฐจะต้องจัดให้มีการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นซึ่งปัจจุบันรัฐบาล ได้จัดให้มีท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว เช่น อบต. อบจ. เทศบาล เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

2. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 พ.ศ. 2542 ผลจากกฎหมายฉบับนี้ทำให้มีองค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อบต. เกิดขึ้นทั่วประเทศโดย อบต. พื้นที่เหล่านี้คือพื้นที่หมู่บ้านตำบลตามระบบการปกครองท้องถิ่นนั่นเองยิ่งไปกว่านั้นหน้าที่หลักของ อบต. ก็คือ การพัฒนาท้องถิ่น เศรษฐกิจและสังคมในตำบลซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีมาแต่เดิม ผลกระทบต่อการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านจึงค่อนข้างชัดเจน

3. พระราชบัญญัติที่เปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ทำให้สุขาภิบาลทั่วประเทศ 980 แห่ง มีฐานะเป็นเทศบาล ตามกฎหมายเทศบาลตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องยุบไปด้วยภายใน 5 ปี นั้น

หมายความว่า จะไม่มีกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีจำนวน 16,772 ตำแหน่ง จะถูกยกเลิกในเวลาไม่เกิน 5 ปี ยังปฏิบัติหน้าที่ในเขตเทศบาลใหม่นี้ต่อไปนี้จนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งหรือครบวาระ แต่ทั้งนี้ไม่เกิน 5 ปี

ผลจากกฎหมายสำคัญทั้ง 3 ฉบับดังกล่าว ทำให้บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีแต่เดิมในท้องที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป และได้สร้างความสับสนให้แก่ประชาชนในพื้นที่ว่าบทบาทของสมาชิกสภาท้องถิ่นมีความครอบคลุมแค่ไหนอย่างไร และที่สำคัญจะเข้ามาแทนที่บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือไม่ความจริงแล้วอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายต่าง ๆ ไม่ได้ถูกยกเลิกแต่อย่างใดเพียงมีองค์กรท้องถิ่นมาแบ่งเบาภาระในด้านการพัฒนาออกไปส่วนหนึ่งเท่านั้น

เมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนไปทิศทางของบ้านเมืองใหม่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องเรียนรู้และยอมรับกติกานั้นด้วยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถสวมหมวก 2 ใบได้เท่านั้น ในส่วนบทบาท อำนาจ หน้าที่ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2547 นั้น ยังคงมีอยู่เหมือนเดิม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ยังทำหน้าที่เป็นรากผอ่ยของแผ่นดินอยู่ต่อไป

สิ่งที่จะต้องปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง คือ บทบาทในด้านการปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ในพื้นที่ ทั้งในด้านการส่งเสริมสนับสนุน การปฏิบัติงานของหน่วยงานท้องถิ่นกับความต้องการของราษฎร การติดตาม สอดส่อง ดูแล และประสานการปฏิบัติงานหน่วยงานท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์ของราษฎรในท้องที่และท้องถิ่นนั้น ๆ

โครงสร้างทางการปกครองที่มีองค์กรปกครองท้องถิ่นกระจายอยู่ทุกพื้นที่ในประเทศไทยขณะนี้ทำให้เกิดข้อสงสัยว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ซึ่งเป็นผู้ปกครองดูแลท้องที่มาแต่เดิมนั้นหมดความจำเป็นแล้วอย่างไร

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 5 ได้ทรงก่อตั้งสถาบันกำนันผู้ใหญ่บ้านขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ดูแลประชาชนในพื้นที่ต่างพระเนตรพระกรรณ ยึดโยงใจคนไทยทั่วแผ่นดินให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดเอกภาพบนแผ่นดินไทย

สถานการณ์ปัจจุบัน ไทยไม่ได้ถูกล้อมกรอบด้วยกองทัพมหาอำนาจ แต่ถูกล้อมกรอบด้วยสถานการณ์การแข่งขันทางเศรษฐกิจและกระแสโลกาภิวัตน์ มีความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชนในเขตเมืองและชนบท การที่จะนำพาประเทศชาติให้อยู่รอดได้อย่างมีศักดิ์ศรีคงความเป็นความเป็นชาติและมีความมั่นคงตลอดไปนั้น ก็จะต้องขจัดความแตกต่างดังกล่าวรวมทั้งรักษาเอกภาพของชาติไว้ให้ได้

สถาบันกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศมีความเหมาะสมทุกประการที่จะแบกรับภารกิจเหล่านี้ได้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องคงอยู่ทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นประสานกับท้องถิ่นต่อไปเป็นสาเหตุหลักที่ค้ำจุนประเทศให้เกิดความมั่นคงกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็น “ผู้หนักกำลังของแผ่นดินในการทำให้ตำบลหมู่บ้านและประชาชนมีความมั่นคงมีความสงบสันติสุขมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและก้าวไกล”

เพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน กรมการปกครองได้เสนอปรับปรุงบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านขึ้นมาใหม่ ดังนี้

1. เป็นผู้เร่งรัดการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และกฎหมายอันที่เกี่ยวข้องในด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมด้านการอำนวยความสะดวกและด้านการบริการประชาชน
2. ในกรณีฉุกเฉินเมื่อมีสาธารณภัย ภัยทางอากาศ หรือการก่อวินาศกรรมเกิดขึ้นและยังไม่มี การป้องกันหรือระงับได้ทันเวลาที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจเข้าจัดการใด ๆ และสั่งให้บุคคลเข้าช่วยเหลือเท่าที่จำเป็นเพื่อขจัดภัยเช่นว่านั้นไปพลางก่อนจนกว่าผู้อำนวยความสะดวกฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่จะมาอำนวยความสะดวกแต่ไม่ได้ดำเนินการกับเจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของทางราชการทหาร
3. ปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจในพื้นที่ โดยการส่งเสริมสนับสนุนและประสานให้หน่วยงานดังกล่าวสามารถปฏิบัติงานได้ตามอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่ออำนวยประโยชน์สุขให้กับราษฎรอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนติดตามสอดส่องดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์ของราษฎรในท้องที่และท้องถิ่นนั้น ๆ
4. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยกระบวนการประชาคม ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดการร่วมกลุ่มเครือข่ายให้ชุมชนมีความเข้มแข็งร่วมคิดร่วมทำรับผิดชอบ ฟังพาดตนเองได้
5. เป็นผู้ดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ” รับผิดชอบดำเนินงานประสานงาน รวบรวมแผนงาน/โครงการ สนับสนุนบุคคลและองค์กรพัฒนาบุคคลและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ในการดำเนินงานตามโครงการฯ รวมทั้งการปฏิบัติตามมติคณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการฯ ระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ
6. ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ และของกระทรวงมหาดไทยให้สัมฤทธิ์ผลภารกิจของโดยสรุปของกำนันผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน นับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันจะยัง



อยู่ใน 4 เรื่องใหญ่ ๆ คือการสร้างความมั่นคง ความสงบ ความสันติสุขและการพัฒนา โดยเฉพาะที่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่สร้างปัญหาผลกระทบอื่นๆ ต่อชุมชน ภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านดังกล่าวเป็นเหมือนสิ่งที่ยึดโยงคนไทยทั่วราชอาณาจักร ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันพร้อมที่จะฝ่าฟันอุปสรรคของชาติร่วมกันมาจนตราบนานเท่านาน

สุดจิต นิमितกุล (2543: 61) ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน ด้วยการปรับบทบาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเมือง การปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับบทบาทด้านการพัฒนา ดังนี้

1. เป็นผู้เร่งรัดการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องโดยที่สำคัญ ได้แก่
2. เป็นผู้นำการพัฒนาและการส่งเสริมอาชีพให้แก่ราษฎร ในด้านเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม รวมทั้งการตรวจตราและรักษาประโยชน์ในการประกอบอาชีพของราษฎร
3. เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดร้านค้าชุมชน ลานค้าชุมชน กลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ
4. เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและอบรมสั่งสอนให้ราษฎรเป็นคนดีและมีคุณธรรม
5. การปฏิบัติร่วมกับองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจในพื้นที่ ตามอำนาจหน้าที่กฎหมายต่าง ๆ กำหนดไว้ โดยสรุปคือ
6. เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานดังกล่าวในพื้นที่ให้สามารถปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ
7. เป็นผู้เชื่อมประสานนโยบายของหน่วยงานดังกล่าวกับความต้องการของราษฎร โดยนำปัญหาความเดือดร้อนหรือความทุกข์ยากของราษฎรขอรับการสนับสนุนและรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานดังกล่าว
8. เป็นผู้ติดตาม สอดส่อง ดูแล และประสานปฏิบัติงานเกี่ยวกับหน่วยงานดังกล่าวให้เป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์ของราษฎร
9. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยกระบวนการประชาคม โดยเป็นผู้นำในการส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดการร่วมกลุ่มเครือข่ายให้ชุมชนมีความเข้มแข็งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งมรหน้าที่รับผิดชอบดังนี้
10. เป็นกลุ่มแกนนำตำบลในการกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดการร่วมกลุ่มที่หลากหลาย และขยายเครือข่ายความร่วมมือ ร่วมใจ

11. เป็นผู้ให้การเปลี่ยนแปลงและร่วมกำหนดทิศทางของกลุ่มในหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อส่งเสริมประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน

12. ส่งเสริมให้เกิดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ประชาชน ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน ชาวบ้าน ได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดและแนวทางการแก้ไขร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในตำบล หมู่บ้าน

13. เป็นผู้ติดตาม และกระตุ้นให้กลุ่มองค์กรประชาชนที่หลากหลายและ เครือข่ายสร้างความเคลื่อนไหวและร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนอย่างต่อเนื่อง

14. เป็นผู้นำในหารระดมทรัพยากรของหมู่บ้านชุมชนรวมทั้งประสานแหล่ง ทรัพยากรจากภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อหมู่บ้านชุมชนอย่างเต็มที่

15. การดำเนิน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ” โดยกำนัน ผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าคณะทำงานรับผิดชอบดำเนินการและประสานงาน ในระดับตำบลตามที่คณะทำงาน โครงการฯ ระดับตำบลมอบหมาย โดยรวบรวมแผนงาน โครงการ กลุ่มหรือชุมชน เสนอผ่านความคิดเห็นชอบของประชาชนตำบลหมู่บ้านแล้วเสนอไปยัง คณะกรรมการดำเนินโครงการฯ ระดับอำเภอ กิ่งอำเภอรวมทั้งการสนับสนุนบุคคลและองค์กร พัฒนาเอกชนในพื้นที่ในการดำเนินงาน โครงการงาน ฯ และการปฏิบัติตามมติคณะกรรมการ ดำเนินงาน โครงการฯ ระดับอำเภอ กิ่งอำเภอ รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงานด้วย

จากแนวคิดที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบันของ สังคมไทยซึ่งได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมากตามกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ ปัญหาและความต้องการของประชาชนมีมากขึ้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและ บทบาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป นอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2475 แล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้านควรให้ความสำคัญกับ บทบาทในด้านการปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรต่างๆของรัฐทั้งในด้านการส่งเสริมสนับสนุนการ ปฏิบัติงานของหน่วยงานท้องถิ่นและการประสานนโยบายต่างๆ การส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับ ชุมชน โดยเป็นผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้เกิดการร่วมกลุ่มร่วมคิดร่วมทำ พึ่งพา ตนเองได้ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาในปัจจุบัน

### 3. หลักในการปฏิบัติงาน

#### 3.1 หลักในการปฏิบัติงาน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้ทรงพระราชนิพนธ์ แนวทางในการปฏิบัติงานราชการที่ดีไว้ 10 ประการคือ

3.1.1 ความสามารถ หมายถึง การใช้ความรู้ของตนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ขวนขวายในการทำงานโดยไม่จำเป็นต้องมีผู้คอยมาชี้แนะหรือสั่งการ ผู้มีความสามารถจะทำงานได้ดีเป็นผลสำเร็จยิ่งกว่าคนอื่น ๆ ที่มีโอกาสเท่าเทียมกัน

3.1.2 ความเพียร หมายถึง ความไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีความบากบั่น มุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความวิริยะอุตสาหะมิได้ลดหย่อน เมื่อได้รับมอบหมายให้กระทำการใด ๆ ก็ตั้งใจปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ เพื่อให้กิจการนั้น ๆ บรรลุด้วยดี

3.1.3 ไหวพริบ หมายถึง รู้จักคิดและสังเกตได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีผู้ใดมาคอยเตือนว่าจะทำอะไร เพื่อให้บังเกิดผลดีที่สุด และรีบทำเช่นนั้น โดยฉับพลันทันท่วงที ไหวพริบเกิดขึ้นจากการฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอ

3.1.4 ความรู้เท่าถึงการ หมายถึง รู้จักปฏิบัติกิจการหรืองานทั้งปวงให้เหมาะสม คือเหมาะสมแก่เวลา สมเหตุสมผล เกิดประโยชน์ดีที่สุด

3.1.5 ความซื่อตรงต่อหน้าที่ หมายถึง ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรืองานในหน้าที่โดยซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความอุตสาหวิริยภาพเต็มสติกำลัง โดยมุ่งหมายให้งานนั้น ๆ บรรลุความสำเร็จด้วยหนทางที่ดีที่สุดที่พึงจะทำได้

3.1.6 ความซื่อตรงต่อคนทั่วไป หมายถึง การรักษาคำมั่นให้เป็นที่ยึดถือของบุคคลทั้งหลายมีวาจาเชื่อได้ ไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่หาดีใส่ตัวหาชั่วใส่คนอื่น ผูกไมตรีต่อบุคคลโดยสม่ำเสมอ

3.1.7 รู้จักนิยัยคน ถ้าเป็นผู้มีน้อยต้องหมั่นศึกษาสังเกตให้รู้นิสัยของผู้ใหญ่ แล้ววางความประพฤติ แนวทางการทำงานของตนให้ต้องตามอัธยาศัย ถ้าเป็นผู้ใหญ่ บังคับบัญชาคนมาก ๆ ต้องรู้จักนิยัยของผู้ใต้บังคับบัญชา และใช้คนให้ถูกต้องตามอุปนิสัย จะให้วิธีการอย่างเดียวกันเหมือนกันหมดเป็นไปไม่ได้

3.1.8 ความรู้จัก分寸 หมายถึง การไม่ยึดถือสิ่งใด เกรงครัดจนเกินไป จนอาจเสียงานใหญ่ได้ ต้องไม่ปล่อยปะละเลยไม่ดื้อดึงหรือละเลยจนเสียหาย

3.1.9 ความมีหลักฐาน หมายถึง การมีที่อยู่ที่ชัดเจน มีครอบครัวอบอุ่นมั่นคง ตั้งตนไว้ในที่ชอบ คือไม่ประพฤติตนสามะเลเทเมา หมกมุ่นในอบายมุข

3.1.10 ความจงรักภักดี หมายถึง ขอมสละความสุขส่วนตัว เพื่อมุ่งประโยชน์อันแท้จริงให้บังเกิดแก่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

หลักในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานดังกล่าว กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมได้ เพื่อให้บรรลุถึงความเป็นนักปกครองอย่างแท้จริง

### 3.2 หลักการปฏิบัติราชการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

เมื่อเข้าสู่ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว การวางตนและวางงานให้เหมาะสม เพื่อให้เป็นที่เคารพเชื่อถือศรัทธาและนำความผาสุกมาสู่ประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญ ในฐานะ นักปกครองท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะต้องมีหลักหรือแนวคิดในการปฏิบัติตน ปฏิบัติงานที่สำคัญควรรู้ดังนี้

3.2.1 บุคลิกภาพ ต้องฝึกฝนให้มีบุคลิกลักษณะที่น่าเคารพนับถือ นำเกรงขาม ผู้ที่มีบุคลิกดีจะมีลักษณะเชื่อมั่นในตนเอง มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง รอบรู้มีไหวพริบ ปฏิภาณ กิริยาท่าทางมาคม่น การพูดจาจะใช้ภาษาที่ถูกต้อง นุ่มนวลไม่หยาบคาย มีอารมณ์ขัน

3.2.2 การแต่งกาย ต้องเรียบร้อย ถูกระเบียบ ถูกกาลเทศะ การแต่งการไปงานต่างๆ ให้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน ว่าในพิธีการต่างๆ ต้องแต่งกายเช่นใด การแต่งกายให้เหมาะสมกับงานและโอกาสจะสร้างความมั่นใจแก่ตนเองและความประทับใจแก่ผู้พบเห็น ด้านแต่งเครื่องแบบก็ต้องถูกต้องตามระเบียบ

3.2.3 สุขภาพอนามัย จิตใจที่สดชื่น ร่างกายที่แข็งแรง มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ การหมั่นดูแลสุขภาพและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน

3.2.4 ความรู้ ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ ใช้งานในหน้าที่ ความรู้ของงานที่เกี่ยวข้อง ความเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมถึงความรู้รอบตัวทั่วไป

3.2.5 ความสามารถ ต้องหมั่นฝึกฝนนำความรู้ที่ได้รับไปทดลองปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์อยู่เสมอ

3.2.6 ความประพฤติ ทัศนคติ ต้องมีหลักธรรมและมโนธรรมในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติราชการ ความประพฤติต้องมั่นคงอยู่ในความดีอย่างสม่ำเสมอไม่ให้ปรากฏว่าเป็นผู้มีชื่อเสียงในทางเสื่อมเสียทำตนให้เป็นที่รังของประชาชน

3.2.7 ความตั้งใจ ต้องตั้งใจจริง มีความมานะบากบั่น ไม่ย่อท้อหวั่นไหว หวั่นเกรงต่ออุปสรรคใดๆ

### 3.3 หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)

ในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ ดังนี้ (คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2544 : 42-46)

3.3.1 หลักนิติธรรม (The Rule of law) ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับ

ต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคล

3.3.2 หลักคุณธรรม (Morality) ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต จนจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3.3.3 หลักความ โปร่งใส (Transparency) ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานของคนในชาติ โดยปรับปรุงการทำงานขององค์กรทุกวงการ ให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย

3.3.4 หลักการมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความคิดเห็นการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การได้สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

3.3.5 หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การตระหนักในสิทธิความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การเอาใจใส่ปัญหาสาธารณะ และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และมีความกล้าที่จะยอมรับผลดีผลเสียในการทำกระทำของตน

3.3.6 หลักความคุ้มค่า (Effectiveness) ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทย มีความประหยัด ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้า และบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน

## 4. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่บ้าน

### 4.1 ประวัติความเป็นมาของผู้ใหญ่บ้าน

ในชนบทของไทยเราแต่เดิมนั้นมีลักษณะเป็นสังคมที่ประชาชนอาศัยกันเป็นกลุ่มในแต่ละกลุ่มก็มีหัวหน้าทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองคอยดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในกลุ่มอย่างใกล้ชิด ต่อมาเมื่อประชาชนเพิ่มจำนวนขึ้นปัญหาต่าง ๆ ก็มากขึ้น ความเป็นอยู่ของ

ประชาชนก็เปลี่ยนไป ทำให้การอยู่ร่วมกันเป็นหลักแหล่งเป็นชุมชนมากขึ้น มีอาณาเขตแน่นอน และมีแบบแผนการจัดการปกครองอย่างเป็นทางการยิ่งขึ้น

จากหลักฐานที่มีอยู่พอสันนิษฐานได้ว่า ในสมัยสุโขทัยนั้นแบ่งการปกครองออกเป็นมณฑล แต่ละมณฑลมีเมืองในสังกัดซึ่งแยกออกเป็นเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา โดยแต่ละเมืองมีการปกครอง ดังนี้ (กรมการปกครอง, 2552 : 39-41)

4.1.1 เจ้าเมือง ( มีตำแหน่งต่างกันตามชั้นของเมือง ) ปกครองหลายหมื่น  
หลังคาเรือนและมีปลัดเมืองเป็นผู้ช่วย

4.1.2 นายแขวงหรือนายอำเภอ ปกครองราวหมื่นหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อ  
เจ้าเมือง

4.1.3 นายแคว้นหรือกำนัน ปกครองคนราวพันหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อนายแขวง

4.1.4 นายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้าน ปกครองคนราวร้อยหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อ

นายแคว้น

ต่อมาสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวงของไทยมีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า ได้มีการจัดระเบียบการปกครองประเทศแยกย่อยลงไปอีก กล่าวคือมีการจัดระเบียบการปกครองท้องที่ภายในเมืองหนึ่ง ๆ ทั้งหัวเมืองชั้นนอกและหัวเมืองชั้นใน โดยแบ่งเป็นเมืองออกเป็นแขวง แขวงออกเป็นตำบล ตำบลแบ่งออกเป็นบ้าน ซึ่งเป็นที่รวมของหลาย ๆ ครัวเรือน แต่ไม่ได้กำหนดจำนวนคนหรือกำหนดจำนวนบ้านไว้ นอกจากนี้ยังให้มีผู้ปกครอง โดยเฉพาะ ได้แก่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านที่เจ้าเมืองแต่งตั้งขึ้นเป็นหัวหน้า เมื่อมีหลายบ้านรวมกันเป็นตำบลก็มีกำนันเป็นหัวหน้าและมักได้บรรดาศักดิ์เป็น “พิน” และหลายตำบลรวมกันเป็นแขวง ก็จะมีหมื่นแขวงเป็นผู้ปกครองหลายแขวงรวมกันเป็น “เมือง” มีผู้รั้งหรือพระยามหานครเป็นผู้ปกครอง เมืองนี้มีลักษณะคล้ายจังหวัดในปัจจุบัน ส่วนแขวงเทียบเท่าอำเภอ การปกครองรูปแบบนี้เป็นหลักยึดถือมาจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการจัดการแก้ไขระเบียบการปกครองของราชอาณาจักรไทยครั้งสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองระดับหมู่บ้านและตำบล ได้มีการทดลองการตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันขึ้นปกครองหมู่บ้านและตำบล เป็นครั้งแรกที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2435 ทั้งนี้เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการจัดการปกครองหมู่บ้าน และตำบลใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ โดยเฉพาะด้านกระบวนการซึ่งปรากฏในเนื้อหาของจดหมายของพระยามหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง วิริยศิริ) ครั้งยังเป็นหลวงเทศาภิตรวิจารณ์ ผู้ได้รับมอบหมายให้ทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ความว่า “ในขั้นต้น

ทำบัญชีสำมะโนครัวบ้านที่จะจัดเป็นหมู่บ้านและตำบลก่อน เสร็จแล้วจึงจัดลงมือจัดการตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ต่อไป คือไปจัดเป็นครอบครัวที่เป็นเจ้าของบ้านใกล้ชิดติดต่อกันราว 10 เจ้าของเจ้าของหนึ่ง จะมีเรือนก็หลังก็ตามรวมเข้าเป็นหมู่บ้าน แล้วเชิญเจ้าของบ้านมาประชุมกันในวัดพร้อมด้วยราษฎรอื่น ๆ เมื่อถามทราบว่ามีใครผู้ใดเป็นเจ้าของบ้านแล้วก็ให้มาร่วมกันขอให้เลือกกันในหมู่ของเขาที่มาประชุมว่าควรเลือกใครเป็น “ผู้ใหญ่” สังเกตดูเขาตริตรองกันมากซุบซิบปรึกษากันหรือกันเห็นจะเป็นไปด้วยเรื่องเกรงใจกัน แต่ในที่สุดก็ได้ความเห็น โดยมากกว่าใครในพวกของเขาที่มาประชุม นั้น ควรจะเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วข้าพระพุทธเจ้าก็เขียนใบตั้งชั่วคราวให้เขาถือ จนกว่าจะได้มีหมายตั้งออกให้ใหม่ตามทางราชการ

เมื่อได้จัดตั้งผู้ใหญ่บ้านได้พอสมควรที่จะจัดตั้งเป็นตำบลไว้แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ไปประชุมที่ศาลาวัดพร้อมด้วยราษฎรในท้องที่นั้น เชิญผู้ใหญ่บ้านในตำบลที่ข้าพระพุทธเจ้าให้เลือกตั้งไว้มาประชุมพร้อมกันแล้วขอให้ผู้ใหญ่บ้านเหล่านั้นเลือกผู้ใหญ่ในหมู่ของเขาว่าใครควรได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าว่าการตำบล เมื่อเขาพร้อมกันเห็นควรผู้ใดแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าออกหมายตั้งชั่วคราวให้เขาเป็นกำนันตำบลนั้น แล้วข้าพระพุทธเจ้าไปทำอย่างเดียวกันต่อ ๆ ไปทุกตำบล

ตำบลใดที่ข้าพระพุทธเจ้าไปจัดตั้งกำนันในวันแรกในวัดใด ข้าพระพุทธเจ้าอาราธนาพระภิกษุในวัดนั้นมาประชุมอยู่ด้วยพอใครได้รับเลือกตั้งแล้ว ก็นิมนต์ให้สวดชยันโตให้พร”

นอกจากทดลองตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แล้วยังมีการศึกษาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม โดยดูสภาพท้องที่และความเป็นอยู่ทั่วไปของประชาชน โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระปฐมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้เสด็จออกตรวจราชการตามหัวเมืองต่าง ๆ และยังทรงมอบหมายให้หลวงเทศาภิตรวิจารย์เดินทางไปดูงานปกครองของเทศพม่าและมลายู หลังจากนั้น ได้จัดประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลเพื่อปรึกษาคำเห็นและรับฟังข้อเท็จจริงของแต่ละท้องที่ เมื่อปรากฏว่า โครงการทดลองตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านนี้ประสบความสำเร็จด้วยดี จึงวางรูปแบบการปกครองระดับหมู่บ้านตำบลเรียกว่า “การปกครองท้องที่” อย่างเป็นทางการขึ้นเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองประเทศ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ.116 (พ.ศ.2440) ขึ้นใช้บังคับทั่วประเทศ โดยประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม ร.ศ. 116 ข้อความและหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่ของพระราชบัญญัตินี้ ได้ใช้เป็นหลักในการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยสืบมา นับว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ได้กำหนดการจัดระเบียบตำบลและหมู่บ้านรวมทั้งกำหนดหน้าที่ไว้อย่างละเอียดเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจตราดูแลทุกข์สุขของราษฎรตามท้องที่ต่างๆต่างพระเนตรพระกรรณ สร้างความเป็นธรรมในการปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะจุดเด่นของกฎหมายฉบับนี้ที่กำหนดให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน

เป็นเพราะพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะให้ราษฎรมีโอกาสใช้สิทธิในการปกครองตนเองด้วย

หลังจากได้ประกาศพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น ร.ศ. 116 มาเป็นเวลานานประมาณ 17 ปี ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงประกาศยกเลิกและประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 ขึ้นใช้บังคับแทนและถือเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน สืบมาจนถึงทุกวันนี้

#### 4.2 การตั้งผู้ใหญ่บ้าน

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 แก้ไขปี พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 1) ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 แต่ให้มีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนด 60 วันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 6 เมษายน 2551 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านไว้ ให้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 1 คณะ ซึ่งให้นายอำเภอแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐไม่เกิน 3 คน ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของราษฎรในหมู่บ้านจำนวนไม่น้อยกว่า 4 คนแต่ไม่เกิน 7 คน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร การลงคะแนนต้องกระทำโดยวิธีการลับเท่านั้น

กำหนดการแต่งตั้งและการพ้นตำแหน่งจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของราษฎร โดยคุณสมบัติของราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้ (กรมการปกครอง. 2552 : 41-45)

1. มีสัญชาติไทย และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือก

2. ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช

3. ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ

4. มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยทะเบียนราษฎร ในหมู่บ้านนั้นติดกันมาแล้ว ไม่น้อยกว่าสามเดือนก่อนถึงวันเลือกตั้ง

สำหรับคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน จะต้องมียุทธศาสตร์ และไม่มีอยู่ในลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พุทธศักราช 2457 มาตรา 12)

1. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

2. อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง



3. มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้น ไม่น้อยกว่า 2 ปี จนถึงวันเลือกตั้ง และเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน

4. เป็นผู้เชื่อมโยงในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

6. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ดิคาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการไทยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

7. ไม่เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือของรัฐวิสาหกิจ หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือลูกจ้างของเอกชนซึ่งมีงานประจำ

8. ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือมีชื่อเสียงในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม

9. ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากทางราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่ และยังไม่พ้นกำหนด 10 ปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

10. ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และยังไม่พ้นกำหนด 10 ปีนับแต่วันพ้นโทษ

11. ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยสุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิด ที่นายทะเบียน ไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดินในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณะประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยพนัน ในฐานความผิดเป็นเจ้าของหรือเจ้าสำนัก

12. ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านนั้นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนร้องขอให้ออกจากตำแหน่งหรือผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้ออกจากตำแหน่ง เมื่อสอบสวนเห็นว่าบกพร่องในทางความประพฤติ หรือความสามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก

13. ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก จากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

14. มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ หรือที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ เว้นแต่ในท้องที่ใดไม่อาจเลือกผู้มีพื้นความรู้ดังกล่าวได้ ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ยกเว้นหรือผ่อนผันได้

15. ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างเสียสิทธิ ในกรณีไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

#### 4.3 การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน

การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านมีสาเหตุที่มา 2 ประการคือ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

1. มีการจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่
2. ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านว่างลง ซึ่งจะต้องมีการเลือกผู้ใหญ่บ้านใหม่ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านนั้นว่างลง

วิธีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ให้กระทำโดยวิธีลับ โดยคณะกรรมการเลือก ซึ่งนายอำเภอทำหน้าที่ประธานและเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือก กรรมการซึ่งแต่งตั้งจากข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นในอำเภอนั้น จำนวนไม่เกิน 9 คน และกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นอีก 1 คน ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2551 เมื่อเลือกผู้ใดแล้วนายอำเภอจะเป็นผู้ออกคำสั่งแต่งตั้ง และรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

4.4 การพ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

- ผู้ใหญ่บ้านจะต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด ดังต่อไปนี้
1. มีอายุครบหกสิบปี
  2. ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามของการเป็นผู้ใหญ่บ้าน (ยกเว้นการลาอุปสมบท หรือบรรพชา โดยได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด ไม่เกิน 120 วัน)
  3. ตาย

4. ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
5. หมูบ้านที่ปกครองถูกยุบ
6. ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านนั้นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งเข้าชื่อขอให้  
ออกจากตำแหน่งในกรณีเช่นนั้น ให้นายอำเภอสั่งให้พ้นตำแหน่ง
7. ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง เมื่อได้รับรายงานสอบสวนของ  
นายอำเภอว่าบกพร่องในหน้าที่หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง
8. ไปเสียจากหมู่บ้านที่ตนปกครองติดต่อกันเกิน 3 เดือน เว้นแต่มีเหตุอัน  
สมควรและได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ
9. ขาดประชุมประจำเดือนกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่นายอำเภอเรียกประชุมสามครั้ง  
ติดต่อกัน โดยไม่มีเหตุอันควร
10. ถูกปลดออกหรือไล่ออกจากตำแหน่ง เนื่องจากกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง
11. ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องทำอย่างน้อยทุกห้าปีนับ  
ตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด โดย  
ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
12. ในกรณีที่ผู้ใหญ่บ้านพ้นจากตำแหน่งตาม ข้อ 6 ให้นายอำเภอรายงานให้  
ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ โดยเร็วด้วย
13. หลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดตาม ข้อ 11 ต้อง  
กำหนดให้ราษฎรในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านด้วย

#### 4.5 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ในหมู่บ้านหนึ่งนอกจากจะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านแล้ว ยังมีผู้ช่วย  
ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมี 2 ฝ่าย คือ

1. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง มีหมู่บ้านละ 2 คน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความ  
จำเป็นต้องมีมากกว่า 2 คน ต้องขออนุมัติกระทรวงมหาดไทย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง  
มีอำนาจหน้าที่ช่วยผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติกิจตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน เท่าที่ได้รับ  
ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้าน ในกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่
2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ หมู่บ้านใดจะมีได้ต้องให้ ผู้ว่าราชการ  
จังหวัดเป็นผู้อนุมัติตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความ  
สงบมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1 ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

2.2 ถ้ารู้เห็นหรือทราบเหตุการณ์เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้านเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยให้แจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน

2.3 ถ้ามีคนจรเข้ามาในหมู่บ้านและสงสัยว่ามาโดยไม่สุจริตให้นำตัวส่งผู้ใหญ่บ้าน

2.4 ระวังเหตุ ปรามปราม ติดตามจับผู้ร้าย

2.5 ตรวจจับสิ่งของที่ผิดกฎหมายส่งผู้ใหญ่บ้าน

2.6 ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำผิดและกำลังจะหลบหนีส่งผู้ใหญ่บ้าน

2.7 ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่บ้านซึ่งสั่งการ โดยชอบด้วยกฎหมาย

คุณสมบัติของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน ที่มาของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้พิจารณาคัดเลือก ราษฎรที่มีคุณสมบัติ แล้วรายงานไปยังนายอำเภอ เพื่อออกหนังสือแต่งตั้ง วาระการดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี

การพ้นตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

1. ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12

2. มีเหตุเช่นเดียวกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งตามมาตรา 12 (2)

ถึง (7)

3. เมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งไม่ว่าด้วยเหตุใดให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งด้วย ถ้าผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านว่างลง ผู้ที่ได้รับคัดเลือกขึ้นมาแทนจะอยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ที่ตนแทน

#### 4.6 ฐานะของผู้ใหญ่บ้าน

ฐานะของผู้ใหญ่บ้านแบ่งเป็น 4 ฐานะ ดังนี้

1. ฐานะพนักงานฝ่ายปกครองตามกฎหมาย

กำหนดผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวแทนของรัฐบาล มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กำหนด รวมทั้งแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่น ๆ อีกหลายฉบับ อาทิ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 เป็นพนักงานฝ่ายปกครองตามความในมาตรา 2(16) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกฎหมายให้อำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ ในตำบล หมู่บ้าน ที่ตนปกครองอยู่รวมทั้งช่วยเหลือเจ้าหน้าที่อื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งสร้างความอบอุ่นให้เกิดแก่ประชาชนในพื้นที่ และเป็นหลักประกันการได้รับการบริการจากรัฐ

## 2. ฐานะตัวแทนรัฐ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นกลไกของรัฐในระดับที่ย่อยที่สุด ทำหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐเพื่อดูแลทุกข์สุขของประชาชนแทนรัฐบาลภายใต้การบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอฐานะ โดยตรง และที่สำคัญคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นทั้งตัวแทนรัฐ เพื่อช่วยเหลือราษฎรเมื่อประสบภัยพิบัติ ช่วยเหลือในการติดต่อส่งข่าวสาร เป็นแหล่งข่าวให้ทางราชการ รวมทั้งการดำเนินการเพื่อนำนโยบายของรัฐ ไปสู่การปฏิบัติเพื่อตอบสนองโครงการต่างๆของรัฐบาล การปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของทางราชการและเป็นตัวแทนของประชาชนในเวลาเดียวกัน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวแทนของรัฐบาลที่มีอยู่เต็มทุกพื้นที่หมู่บ้านตำบลของประเทศและถือเป็นกลไกที่รัฐบาลสามารถสั่งการได้โดยตรง นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ประสานงานระหว่างราชการส่วนภูมิภาค ตำบล หมู่บ้าน และองค์การปกครองท้องถิ่นในการนำนโยบายสำคัญของรัฐบาลไปปฏิบัติให้บังเกิดผลในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นจุดแตกหักการเกิดผลสัมฤทธิ์ของนโยบายนั้น ๆ ซึ่งผ่านมาย่อมเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า นโยบายที่สำคัญ ของรัฐบาลทุกเรื่องล้วนมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนทั้งสิ้น อาทิ การแก้ไขปัญหาความยากจน การแก้ไขปัญหาเสพติด การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมทั้ง นโยบายของกระทรวง ทบวง กรมอื่นๆทั้งหมด ล้วนมีความจำเป็นต้องประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่เพื่อผลักดันนโยบายดังกล่าวให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

## 3. ฐานะผู้นำชุมชน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวแทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน โดยตรง และปฏิบัติหน้าที่อยู่ในหน่วยงานปกครองที่เล็กที่สุด คือหมู่บ้าน ตำบล จึงมีความใกล้ชิดกับประชาชน รู้ปัญหา อุปสรรคและสภาพท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถให้ข้อเท็จจริงต่อทางราชการได้อย่างถูกต้องเป็นจริง เป็นสื่อกลางรับส่งข่าวสารระหว่างรัฐกับราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบ และเป็นจุดเชื่อมโยงและรอยต่อระหว่างรัฐกับประชาชน รวมทั้งเป็นสถาบันที่หลอมรวมประชาชนในพื้นที่ ให้เกิดความเป็นเอกภาพและปึกแผ่น และสร้างดุลยภาพ (Balance of Power) ในพื้นที่ ซึ่งหากไม่มีสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะทำให้เกิดช่องว่างในการยึดโยงและหลอมรวมประชาชน เพื่อเกิดความสงบเรียบร้อย รวมทั้งเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยและจัดการปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่

## 4. ฐานะผู้ให้บริการ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำตามธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นผู้นำชุมชนในการรวบรวมปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรนำเสนอต่อทางราชการ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง

ที่เกิดขึ้นในท้องที่ เป็นผู้นำความคิดของประชาชนในหมู่บ้าน เป็นผู้นำความเจริญภายนอกเข้าสู่หมู่บ้าน เป็นผู้นำในการสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน และเป็นผู้นำในการประสานงานกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

#### 4.5 อำนาจหน้าที่บทบาทของผู้ใหญ่บ้าน

อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งจำแนกออกมาได้เป็น 8 หมวด กล่าวคือ (คู่มือปฏิบัติงานสำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี (2552 : 47-78)

##### 4.5.1 การใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร

ในการปกครองระดับ ตำบล หมู่บ้านนั้นผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากรายษฎรให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์สุขราษฎร นอกจากนี้ในฐานะผู้ใหญ่บ้านก็ถือเป็นบุคคลที่อยู่ในท้องที่รู้จักคุ้นเคยกับสภาพท้องที่ และรู้ความต้องการ รู้ปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา ปัดเป่าความเดือดร้อนแก่ราษฎร และพัฒนาความเจริญในท้องถิ่นในฐานะเป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลกับราษฎร อำนาจหน้าที่ในการปกครองประกอบด้วย

- 1) ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองบรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)
- 2) ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)
- 3) อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)
- 4) สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)
- 5) ประสานงานหรืออำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการจากส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)
- 6) รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 มาตรา 27 ข้อ 4)

7) ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ หรือการให้บริหารส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องถิ่น พุทธศักราช 2457)

8) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติเป็นไปตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พุทธศักราช 2457)

9) ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่น ๆ ตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พุทธศักราช 2457)

#### 4.5.2 การรายงานต่อทางราชการ

ในการดูแลรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ตลอดจนการป้องกันและระงับเหตุร้ายการรายงานเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นคุณหรือโทษแก่ชุมชนประชาชนหรือต่อประเทศชาติให้ทางราชการทราบ เป็นหน้าที่สำคัญของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะเป็นผู้ปกครองดูแลรับผิดชอบเขตปกครองนั้นๆ เพื่อจะได้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและป้องกันไม่ให้เกิดเหตุลุกลามใหญ่โตขึ้น หรือเป็นการปราบปรามเหตุร้ายนั้นได้โดยเด็ดขาดรวดเร็ว การรายงานต่อทางราชการประกอบด้วย

1) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนัน หรือทางราชการ และรายงานเหตุการณ์ไม่ปกติที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย (พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องถิ่น พุทธศักราช 2457)

2) ถ้ากำนันรู้เหตุการณ์ทุกข์ร้อนของราษฎร หรือรายงานจรรยาใดๆ ขึ้นต่อกรรมการอำเภอ กำนันจะเลือกประชุมผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลนั้นๆ พร้อมกับตรวจสอบก่อน และจะให้ลงชื่อเป็นพยานในรายงานก็ได้ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พุทธศักราช 2457)

#### 4.5.3 การนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร

การนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรหรือประชุมอบรมชี้แจงข่าวสารแก่ราษฎรเป็นสิ่งสำคัญทางการปกครอง เนื่องจากการทำความเข้าใจร่วมกันเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคถือว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางระหว่างราชการกับประชาชนในการที่จะนำข้อมูลข่าวสารทางราชการไปแจ้งแก่ราษฎรให้ทราบ และในขณะเดียวกันก็นำความต้องการของราษฎรไปแจ้งแก่ทางราชการทราบ หน้าที่ตามข้อนี้ได้แก่

1) จัดให้มีการประชุมราษฎรและกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

2) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

ในเวลาที่อยู่ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมิหมายให้ประกาศข้อราชการอันใดแก่ราษฎร กำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นพร้อมกันชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจข้อราชการอันนั้นแล้ว ให้รับข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรอีกชั้นหนึ่งก็ได้ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

การจัดทำทะเบียนในท้องที่ เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญด้านการปกครองที่จะต้องจัดทำเพื่อให้ทราบเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ภายในเขตปกครองอันเกี่ยวกับจำนวนประชาชน จำนวนครอบครัว จำนวนสัตว์พาหนะ และลักษณะพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ ข้อมูลรายละเอียดดังกล่าว นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่การปกครองและงานในหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังสามารถประสานงานกับทางราชการเมื่อมีเหตุและชี้แนะเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องที่ทางราชการทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญในเชิงสถิติข้อมูล เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของราชการ อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนทางราชการในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ได้กำหนดกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานทะเบียนดังนี้

1) ให้กำนันดูแลคนเดินทาง ซึ่ง ไม่มีเหตุสมควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้ายให้ได้ว่ามีที่พักตามสมควร (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

2) ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องการคนนำทาง หรือขาดแคลนพาหนะ เสี่ยงอาหารลงในระหว่างทางจะต้องขอต่อกำนันให้ช่วยสงเคราะห์ กำนันต้องช่วยจัดหาให้ตามที่ทำได้ ถ้าหากว่าการที่จะช่วยเหลือนั้นจะต้องออกค่าใช้จ่ายเพียงใด ให้กำนันเรียกเอาแก่ผู้เดินทางนั้น (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

3) กำนันต้องรักษาบัญชีสำมะโนครัวและทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)



4) เมื่อผู้ใหญ่บ้านนำคนจรแปลกหน้าออกสำมะโนครัวตำบลมาส่งกำนัน ตามความในมาตรา 27 ข้อ 6 ให้กำนันปรึกษาหารือผู้ใหญ่บ้านเมื่อเห็นสมควรจะจับไล่ผู้นั้นออกไป เสี่ยงจากท้องที่ตำบลนั้นก็ได้ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

5) ในการที่จะสำรวจสำมะโนครัวและจดทะเบียนบัญชีต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในราชการ เช่น กาที่จะสำรวจสำมะโนครัวและบัญชีไร่นาและสิ่งของ ต้องพิศภคภคย อภครตำบลนั้น กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงประชุมกันตรวจทำบัญชีให้ถูกต้อง และให้ลง ชื่อพร้อมกันเป็นพยานในบัญชีที่จะยื่นต่อเจ้าพนักงานก็ได้

#### 4.5.5 กิจการสาธารณะประโยชน์

ในการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับ เลือกรงการราษฎรในตำบล หมู่บ้านนั้นมีอำนาจปกครองดูแลทุกขั้สุขราษฎร เป็นหน้าที่โดยตรง ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้คุ้มครอง สภาพท้องที่ที่จะต้องรู้ความต้องการและปัญหาท้องถื่นเป็นอย่างดี กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหา ปัดเป่าความเดือดร้อนแก่ราษฎร และปฏิบัติตามที่ กฎหมายได้ให้อำนาจไว้โดยเคร่งครัด

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมี หน้าที่เกี่ยวกับกิจการสาธารณะประโยชน์ดังนี้

- 1) แจงให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณะประโยชน์เพื่อ บำบัดปิดป้องภัยอันตรายสาธารณะอันมีมาฉุกเฉิน รวมทั้งความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ ผู้ประสบภัย (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)
- 2) ถ้าเกิดกลางก่ดี ฆ่ากันตายก่ดี ชิงทรัพย์ก่ดี ปล้นทรัพย์ก่ดี ไฟไหม้ก่ ดีหรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยเหลือได้ก่ดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่น ๆ มาฆ่าวมในตำบลนั้นก่ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านคนใดในตำบล นั้นบางคนจะเกี่ยวข้องเป็น โจรผู้ร้ายก่ดี เป็นหน้าที่กำนันต้องเรียกผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้าน ในตำบล ออกช่วยเหลือติดตามจับผู้ร้าย หรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยเหลืออย่างอื่น ตามสมควรแก่การ โดยเต็มกำลัง (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

#### 4.5.6 การป้องกันโรคติดต่อ

การรักษาสุขภาพอนามัยของราษฎรนับเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของ การรักษาความสงบเรียบร้อยเพราะสุขภาพของราษฎรย่อมเป็นรากฐานและป่อเกิดแห่ง ความสุขสมบูรณ์ของราษฎรทั้งมวล และเมื่อราษฎรมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ก็จะเป็นกำลัง

สำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆไม่ว่าจะทางด้านผลิตสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามทางสังคม  
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลมีหน้าที่ในการป้องกัน โรค

#### 4.5.7 การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่บ้าน  
ดังนี้

- 1) จัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และต้องถูกสุขลักษณะ
- 2) ถ้าราษฎรคนใดทิ้งบ้านเรือนชำรุดรุงรัง หรือปล่อยให้โสโครกโสภณ อาจจะ  
เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ผู้อยู่ในท้องถิ่น หรือผู้อยู่ใกล้เคียงหรือผู้ที่ไปมา หรือทำให้เกิดอัคคีภัย  
หรือโรคร้ายให้ผู้ใหญ่บ้านปรึกษากำนัน แพทย์ประจำตำบล ถ้าเห็นควรจะบังคับให้ผู้นั้นแก้ไขเสีย  
หากไม่ทำตามให้กำนันร้องเรียนต่อทางอำเภอ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่  
พุทธศักราช 2457)

#### 4.5.8 การที่เกี่ยวข้องด้วยคดีอาญา

การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในทางคดีเป็นการปฏิบัติการต่อเนื่อง  
เพื่อปราบปรามผู้กระทำความผิดทางอาญา อันเป็นผลกระทบทกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของ  
ประชาชนเพราะถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติโทษไว้หลักเพียงใด หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมี  
สมรรถภาพดีอย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจป้องกันการกระทำความผิดมิให้เกิดขึ้นได้ทุกกรณีเนื่องจากการ  
กระทำความผิดนั้นเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมหรือผลผลิตที่เกิดขึ้นจากสังคมอยู่เสมอเจ้าหน้าที่ผู้  
ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องนี้พอเพียงที่จะสามารถทำหน้าที่  
ทั้งป้องกันและปราบปราม การกระทำความผิด

กฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจ  
หน้าที่เกี่ยวข้องด้วยความอาญาดังนี้

ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่และอำนาจในการเกี่ยวข้องด้วยความอาญาดังต่อไปนี้คือ  
(พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)

ข้อ 1 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้  
เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนต้องแจ้งความต่อกำนันนายประจำตำบลให้ทราบ

ข้อ 2 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้  
เกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียงกันต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่ว้านนั้นให้ทราบ

ข้อ 3 เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำความผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของ  
ที่สงสัยว่าได้มาโดยผิดกฎหมายหรือเป็นสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของ  
นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

ข้อ 4 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับจับตัวผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

ข้อ 5 ถ้ามีหมายหรือคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้นเป็นหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อกำนันนายตำบลหรือกรรมการอำเภอตามสมควร

ข้อ 6 เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกคำสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการตามหมาย

1) ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยให้ผู้ใหญ่บ้านใช้อาวุธปืนทางราชการได้ การเก็บรักษาและการใช้อาวุธปืนเป็นไปตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย (มาตรา 28 จัตวา)

#### 4.6 อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ

##### 4.6.1 ทะเบียนราษฎร

ตามกฎหมายว่าด้วยทะเบียนราษฎร และระเบียบสำนักงานกลางทะเบียนราษฎรกรมการปกครอง

1) ผู้ใหญ่บ้านเป็น นายทะเบียนผู้รับแจ้ง กรณีมีคนเกิด คนตาย หรือย้ายที่อยู่เมื่อรับเรื่องจากราษฎรแล้วต้องส่งต่อนายทะเบียน ณ สำนักทะเบียนอำเภอ ที่ว่าการอำเภอ ซึ่งมีรายการปฏิบัติดังนี้

1.1) แจ้งเกิด แบ่งเป็น คนเกิดในบ้านและคนเกิดนอกร้าน คนเกิดในบ้าน เจ้าบ้านหรือบิดาหรือมารดาต้องแจ้งการเกิดภายใน 15 วัน นับแต่วันเกิด คนเกิดนอกร้าน เช่น เกิดในรถยนต์ เรือโดยสาร หรือบนทางสาธารณะ เป็นต้น บิดาหรือมารดาต้องแจ้งการเกิดภายใน 15 วัน นับแต่วันเกิดหากจำเป็นไม่อาจแจ้งภายในกำหนดดังกล่าว ให้แจ้งภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่สามารแจ้งได้

1.2) ให้ผู้ใหญ่บ้านนายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำหมู่บ้านออกไปรับการแจ้งเกิด(ท.ร. 1) ตอนหน้าตอนท้าย พร้อมเรียกสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) ฉบับเจ้าบ้าน และใบรับรองการเกิด (ถ้ามี) ส่งนายทะเบียนเพื่อออกสูติบัตร (ท.ร. 1, 3) และเพิ่มรายการคนเกิดในสำเนาทะเบียนบ้านของผู้แจ้ง กรณีมีถิ่นที่อยู่ในเขตสำนักทะเบียนอำเภอนั้น

1.3) กรณีเด็กเกิดใหม่ถูกทอดทิ้งและมีชีวิตอยู่ผู้พบจะต้องนำไปส่งและแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์ได้รับตัวไว้แล้ว ให้แจ้งกรณีการเกิดต่อนายทะเบียนหรือตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์แห่งท้องที่ที่ตนพบ โดยเร็ว ผู้ไม่แจ้งอาจมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท (ม. 19)

1.4) แจ้งเกิดเกินกำหนด ผู้มีหน้าที่แจ้งการเกิดเกินเวลากำหนด ต้องไปยื่นคำร้องขอแจ้งเกิดเกินกำหนดเวลาต่อนายทะเบียน นายทะเบียนจะทำการเปรียบเทียบความผิดแล้วสอบสวนหลักฐาน อันได้แก่ พยานเอกสาร และพยานบุคคล เพื่อพิจารณาออกสูติบัตรต่อไป (รายละเอียดการแจ้งเกิดกำหนดให้ติดต่อบุคคลหรือทายาทของกิ่งอำเภอหรือเทศบาล)

1.5) แจ้งตาย แบ่งเป็นคนตายในบ้านและคนตายนอกบ้าน คนตายในบ้าน เจ้าบ้านหรือพบเห็นคนตายกรณีไม่มีเจ้าบ้านหรือผู้ได้รับมอบหมายต้องแจ้งการตายต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตายหรือเวลาพบศพ ส่วนคนตายนอกบ้านให้บุคคลที่ไปกับผู้ตายหรือผู้พบศพแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ตายหรือพบศพภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย หรือพบศพ หรือแจ้งต่อเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่สะดวกกว่าก็ได้ ผู้ใหญ่บ้านเมื่อได้รับแจ้งให้ออกใบรับแจ้งการตาย (ท.ร. 4 ตอนหน้า) แก่ผู้แจ้งแล้วส่งต่อนายทะเบียนที่สำนักทะเบียนอำเภอเพื่อออกใบมรณบัตร (ท.ร. 4, 5) และแก้ไขรายการในทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) กรณีมีชื่ออยู่ในสำนักทะเบียนอำเภอนั้น

## 2) แจ้งย้ายที่อยู่ เมื่อมีการแจ้งย้ายที่อยู่ให้ดำเนินการดังนี้

2.1) การแจ้งย้ายออก เจ้าบ้านหรือผู้ได้รับมอบหมายให้แจ้งออก ต้องแจ้งย้ายบุคคลออกภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ผู้อยู่ในบ้านย้ายออก เมื่อผู้ใหญ่ในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งได้รับแจ้งการย้ายออกให้กรอกใบรับแจ้งย้ายที่อยู่ (ท.ร.6 ตอนหน้า) ส่งพร้อมสำทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนของผู้แจ้งไป

2.2) การย้ายเข้า เจ้าบ้านหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้แจ้งย้ายเข้า ต้องแจ้งย้ายบุคคลเข้าภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ย้ายเข้าอยู่ในบ้าน โดยนำแจ้งย้ายที่อยู่ (ท.ร. 6) ตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ไปแจ้งย้ายต่อนายทะเบียนบ้านผู้รับแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำหมู่บ้าน ซึ่งทำหน้าที่นายทะเบียนผู้รับแจ้งส่งหลักฐานการย้ายเข้าพร้อมสำทะเบียนบ้านไปดำเนินการต่อ ณ สำนักทะเบียนอำเภอ

2.3) การแจ้งย้ายปลายทาง เป็นการแจ้งย้ายเข้าต่อนายทะเบียนบ้านแห่งท้องที่ที่ไปอยู่ใหม่ โดยไม่ต้องไปแจ้งการย้ายออกต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ผู้ย้ายที่อยู่จะต้องไปแจ้งย้ายต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนไปอยู่ใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ย้ายออกโดยเสียค่าธรรมเนียมตามที่ราชการออกให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำหมู่บ้านต้องเรียกหนังสือยินยอมจากเจ้าบ้านที่เข้าไปอยู่กรอกใบแจ้งการย้ายที่อยู่ให้แก่ผู้แจ้งนำไปดำเนินการต่อ ณ สำนักทะเบียนอำเภอ

3) การปลูกสร้างบ้านใหม่หรือรื้อถอน ให้แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำหมู่บ้านภายใน 15 วัน นับแต่วันปลูกสร้างหรือรื้อบ้านเสร็จ ผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำหมู่บ้านออกไปรับแจ้งเกี่ยวกับบ้านแล้วไปดำเนินการต่อที่อำเภอ

4.6.2 ให้ถือยคำรับรองบุคคล บุคคลใดขอเพิ่มชื่อในทะเบียน หรือขอแจ้งเกิดเกินกำหนด หรือขอแก้ไขรายการเอกสารทะเบียนราษฎร หรือการแจ้งย้ายออกจากทะเบียนบ้านกลางกรณีและผู้แจ้งไม่มีเอกสารหลักฐาน ให้ยื่นคำร้องต่อนายอำเภอท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในปัจจุบันพร้อมทั้งสำเนาเอกสารไปแสดงประกอบการพิจารณาอนุญาตและก่อนนายทะเบียนพิจารณาอนุญาต นายทะเบียนอำเภอ อาจให้ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่ผู้ยื่นคำร้อง มีถิ่นที่อยู่ให้ถือยคำเกี่ยวกับบุคคลดังกล่าวประกอบการอนุญาตในฐานะพยาน

#### 4.6.3 บัตรประจำตัวประชาชน

##### 1) ตามกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน

1.1) แจ้งให้ราษฎรผู้มีสัญชาติไทยที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ ไปยื่นคำขอมิบัตรประจำตัวประชาชน (บ.ป. 1) ณ ที่ว่าการอำเภอ ภายใน 60 วัน นับตั้งแต่วันที่อายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ โดยยื่นคำขอมิบัตรนำหลักฐานสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) ฉบับเจ้าบ้านและสูติบัตรไปด้วย

1.2) เป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตร เฉพาะด้านซึ่งปฏิบัติอยู่ตามด้านตรวจที่ตั้งขึ้น โดยชอบด้วยกฎหมาย ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 452/2542 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 (ปกติปฏิบัติร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครอง)

##### 2) ทะเบียนครอบครัว

##### 2.1) ตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว

การทะเบียนครอบครัว มี 7 ประเภท คือ

2.1.1) ทะเบียนสมรส

2.1.2) ทะเบียนหย่า

2.1.3) ทะเบียนรับรองบุตร

2.1.4) ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม

2.1.5) ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม

2.1.6) ทะเบียนบันทึกฐานะภรรยา

2.1.7) ทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัว

ผู้ใหญ่บ้านอาจจะจำเป็นต้องเป็นพยานบุคคลที่ประสงค์จะขอจดทะเบียนเหล่านี้ โดยแนะนำให้ไปติดต่อยังอำเภอ

ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในฐานะพยานกรณียื่นคำร้องของจดทะเบียนสมรส ต่อกำนันท้องที่ที่ชายหรือหญิงฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีถิ่นที่อยู่ ถ้าท้องที่ใดผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะประกาศโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ยอมให้ยื่นคำร้องของจดทะเบียนสมรสต่อกำนันได้

กำนันท้องที่ที่ชายหรือหญิงฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีถิ่นที่อยู่ มีอำนาจหน้าที่รับจดทะเบียนสมรสแก่ชายหญิงนั้น ถ้าท้องที่ใดผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะประกาศโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยให้ชายหญิงยื่นคำร้องพร้อมพยาน 2 คน พยานคนหนึ่งต้องเป็นพนักงานปกครอง ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านขึ้นไป หรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตรีขึ้นไป หรือหัวหน้าสถานีตำรวจ หรือผู้แทนราษฎรเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด หรือนายความ

กำนันมีอำนาจหน้าที่ในการรับคำร้องของจดทะเบียนสมรสด้วยวาจาหรือด้วยกิริยาจากชายหญิงที่ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย ซึ่งนายทะเบียนไม่สามารถจะจดทะเบียนสมรสให้ได้และผู้ใกล้ความตายจะทำคำร้องตามแบบก็ไม่ได้ ให้กำนันที่ได้รับคำร้องของจดทะเบียนพร้อมด้วยชายหรือหญิงที่ยังคงมีชีวิตอยู่ถ้าหากมีไปแสดงตนต่อนายทะเบียนโดยมิชักช้า เพื่อให้ถือคำแสดงพฤติกรรมการร้องขอแล้วจดทะเบียน

#### 4.6.4 ทะเบียนสัตว์พาหนะ

ตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ (พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482) ช้าง ม้า โค กระบือ ล่อ ลา เป็นสัตว์พาหนะ ซึ่งต้องจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ภายใต้งู๋เงื่อนใจต่อไปนี้

- 1) ช้างมีอายุย่างเข้าปีที่ 8
- 2) สัตว์อื่นนอกจากโคตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่ 6
- 3) สัตว์ที่ได้ใช้ขับขี่ ลากเข็น หรือใช้งานแล้ว
- 4) สัตว์ที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 4 เมื่อนำออกนอกราชอาณาจักร
- 5) โคตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่ 6 เมื่อนำมาทำกร โอนกรรมสิทธิ์ เว้นแต่ใน

กรณีรับมรดก

ทั้งนี้ เจ้าของหรือตัวแทน พร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้านหรือพยานในกรณีที่ไม่มีผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ใหญ่บ้านไปด้วยไม่ได้ มีหน้าที่ต้องนำสัตว์เหล่านี้ไปดำเนินการจดทะเบียนตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่ในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมายเป็นกรณี ๆ ไป กรณีจดทะเบียนต้องเสียค่าธรรมเนียมตามอัตราที่กำหนดด้วย

อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับสัตว์พาหนะ ตามกฎหมายนี้ ดังนี้

#### ผู้ใหญ่บ้าน

- 1) เป็นพยานในการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณสัตว์พาหนะ เมื่อเจ้าของ สัตว์หรือตัวแทนนำสัตว์ไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่
- 2) มีหน้าที่ช่วยเหลือกำนันในการดำเนินการเกี่ยวกับการทะเบียนสัตว์ พาหนะ
- 3) สืบสวนและจัดทำบัญชีสัตว์ที่ยัง ไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ. 19)
- 4) จัดทำบัญชีสัตว์ประจำคอกซึ่งยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (ส.พ. 18) และบัญชีสัตว์ที่ยัง ไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (ส.พ. 19) และตรวจสอบแก้ไข

#### กำนัน

- 1) รับผิดชอบตัวรูปพรรณ กรณีผู้มีตัว รูปพรรณแต่ไม่มีตัวสัตว์ใน ครอบครัวเพื่อส่งให้นายทะเบียนต่อไป
- 2) รับแจ้งความหรือรับมอบตัวรูปพรรณสัตว์ที่ตายจากเจ้าของสัตว์ หรือตัวแทน
- 3) รับผิดชอบตัวรูปพรรณกรณีสัตว์หายตามคืนมาไม่ได้
- 4) รับผิดชอบบัญชีสัตว์ที่ยัง ไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ. 19) จาก ผู้ใหญ่บ้าน (จำนวน 3 ฉบับ) นำไปส่งนายทะเบียนเพื่อรับทราบและลงนาม และจัดทำบัญชี ดังกล่าวเพื่อเป็นหลักฐาน ตรวจสอบสิทธิ์ และการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ
- 5) สืบสวนและจัดทำบัญชีสัตว์ประจำคอก เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 การทำ ซื่อ มี ใ้ สั่ง หรือนำเข้า ซึ่งอาวุธปืนหรือ เครื่องกระสุนปืนต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนอาวุธปืนท้องที่ และผู้ใหญ่บ้านอาจเป็นผู้ให้ คำรับรองเกี่ยวกับความประพฤติและหลักฐานของผู้ขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืนประกอบการ พิจารณาของนายทะเบียนว่ามีคุณสมบัติและความจำเป็นตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ เช่น ไม่เป็นบุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน ฯลฯ ในฐานะความผิดที่ระบุไว้ไม่เป็นบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่เป็นผู้ซึ่งไม่มีอาชีพและรายได้ ไม่เป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และเป็นผู้มีภูมิลำเนาและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วย การทะเบียนราษฎรในท้องที่ที่ขออนุญาตไม่น้อยกว่า 6 เดือน และเป็นผู้กำกับ ดูแล ควบคุมตรวจ ตราการมี และใช้อาวุธปืนภายในตำบลหมู่บ้านให้เป็นไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อย

#### 4.6.5 การควบคุมตรวจตราอาวุธปืนและผู้ได้รับใบอนุญาต

1) พนักงานฝ่ายปกครองสงสัยพฤติกรรมของผู้รับใบอนุญาตให้เรียกอาวุธปืนหรือกระสุนมาตรวจสอบเป็นราย ๆ ไป

2) หากเห็นว่ามีความผิดปกติไม่น่าไว้วางใจ หรือสงสัยในคุณสมบัติและหลักฐานของผู้รับใบอนุญาตว่าจะเป็นผู้ต้องห้ามในการออกใบอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนแล้ว ให้รายงานนายทะเบียนท้องถิ่น (นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ) เพื่อดำเนินการเรียกประกันตัวทันที หรือถอนใบอนุญาต

3) กรณีผู้รับใบอนุญาตหาประกันให้เป็นที่เชื่อถือไม่ได้ หรือไม่ยอมทำประกันให้ถือว่า ผู้นั้นเป็นผู้ซึ่งจะออกใบอนุญาตให้ไม่ได้ นายทะเบียนจะสั่งถอนใบอนุญาตและผู้รับใบอนุญาตนั้นจะต้องส่งมอบอาวุธปืนและใบอนุญาต ต่อนายทะเบียน แล้วจัดการโอนภายใน 90 วัน ถ้าโอนไม่ได้ นายทะเบียนจะจัดการขายทอดตลาดภายหลังที่ได้ประกาศ และแจ้งให้ผู้ส่งมอบ ทราบแล้วได้เงินสุทธิเท่าใดจะมอบให้แก่ผู้มีสิทธิต่อไป

#### 4.6.6 การรับราชการทหาร

ดำเนินการตาม พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 สรุปได้ดังนี้

1) ในเดือน กันยายน ของทุกปี กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอแจ้งไว้ให้ชายสัญชาติไทยที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 18 ไปลงบัญชีทหารกองเกิน ณ ที่ว่าการอำเภอท้องถิ่น (แผนกสัสดีอำเภอ)

2) ในเดือน ตุลาคม ของทุกปี กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอไปแจ้งให้ทหารกองเกินที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 21 ใน พ.ศ. นั้น ไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียก ณ ที่ว่าการอำเภอท้องถิ่น(แผนกสัสดีอำเภอ)

3) ประมาณเดือน เมษายน – พฤษภาคม ของทุกปี นำราษฎรไปแสดงตนเพื่อคัดเลือกทหาร ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือสถานที่ที่ทางราชการกำหนด

4) แนะนำทหารผู้ที่หลบหนีราชการทหารให้กลับกรมกอง

5) จับทหารกองเกินที่ไม่มารับหมายเรียก หรือขาดการตรวจเลือกส่งอำเภอ

6) ประกาศให้ทหารกองเกิน หรือกองหนุนในคราวที่มีการระดมพล เพื่อฝึกวิชาทหารและทดลองความพร้อม

อนึ่ง กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วย การเกณฑ์ช่วยราชการทหารทั้งในเวลาปกติ (เฉพาะการเกณฑ์เพื่อการฝึกวิชาทหารสนามที่จำเป็นต้องมีพลเรือนเข้าร่วม) และการเกณฑ์ในเวลาไม่ปกติกล่าวคือ ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม หรือที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินและในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก



#### 4.6.7 การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

ในกรณีฉุกเฉิน เมื่อสาธารณภัย ภัยทางอากาศ หรือการก่อวินาศกรรมเกิดขึ้น และยังไม่มีการป้องกันภัยให้ทันทั่วถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานป้องกันภัย ตามพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2550 (มาตรา 33) และเป็นเจ้าพนักงานตาม ประมวลกฎหมายอาญามีอำนาจเข้าจัดการใด ๆ และสั่งให้บุคคลใด ๆ เข้าช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เพื่อขจัดภัยเช่นว่านั้น ไปพลางก่อนได้ จนกว่าผู้อำนวยการป้องกันภัยพลเรือน เขตท้องที่จะมา อำนาจการแทน แต่ไม่ให้ใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของทางราชการทหาร

นอกจากนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องร่วมกับทางอำเภอรวบรวมกลุ่มประชาชน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจัดตั้งและฝึกอบรมเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติของทางราชการ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2531

#### 4.6.8 อำนาจ ตามประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) คดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ ได้แก่ การกระทำความผิดอาญาซึ่งผลของการกระทำผิดไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนทั่วไป แต่มีผลต่อผู้ถูกกระทำโดยเฉพาะ เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ล้อ โกง โกงเจ้าหน้าที่ ยักยอก บุกรุก ทำให้เสียทรัพย์สินความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรารวมทั้งฐาน กระทำอนาจารบุคคลอายุเกินกว่าสิบห้าปีขึ้นไป ทั้งนี้มิได้เกิดต่อหน้าธารกำนัล ไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำรับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตายหรือมิได้เป็นกระทำแก่บุคคลที่กฎหมายระบุไว้ เป็นต้น ความผิดอันยอมความได้

คดีความผิดต่อส่วนตัว ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน อันได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ณ สถานีตำรวจภูธรในท้องที่เกิดเหตุในเขตอำเภอนั้น ๆ ในกำหนดอายุความ 3 เดือน หรือฟ้องร้องเป็นคดีด้วยตนเอง (หรือมอบอำนาจให้ทนายความ) ในกำหนดอายุความ 3 เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด คู่กรณีสามารถตกลงยอมความกันได้ ตลอดเวลาไม่ว่าอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวนหรือฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล ผลของการยอมความ มีผลทำให้คดีอาญาเป็นอันระงับไป จะนำมาฟ้องร้องอีกไม่ได้

2) คดีอาญาแผ่นดิน หรือความผิดอันยอมความไม่ได้ ได้แก่ การกระทำความผิดอาญาซึ่งกระทบผลของการกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อันได้แก่ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ เช่นความผิดฐานกบฏ ความผิดต่อชีวิต เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดต่อร่างกาย เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับการเล่นการพนัน โดยไม่ได้

รับอนุญาตความผิดเกี่ยวกับขาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

คดีอาญาความแผ่นดิน คู่กรณีจะตกลงยอมความกันไม่ได้ ข้อตกลงไม่มีผลใช้บังคับ พนักงานสอบสวนยังสามารถดำเนินคดีเอาผิดกับผู้ต้องหาได้ ผู้เสียหายในคดีอาญาแผ่นดิน อาจจะเป็นได้ทั้งรัฐและเอกชน ผู้เสียหายมีสิทธิร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายจะฟ้องคดีต่อศาลเองก็ได้

ผู้ใหญ่บ้านเมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมาย หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนต้องแจ้งความต่อกำนันให้ทราบ หรือถ้าเกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทราบหรือเมื่อตรวจพบของกลางเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายให้นำส่งกำนัน นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านยังมีอำนาจหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิด หรือจัดการให้เป็นไปตามหมายจับหรือหมายค้น (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เมื่อกระทำการตามอำนาจหน้าที่ผู้ใดหมิ่นหรือต่อสู้อันชดชวางยอมมีความผิดต่อเจ้าพนักงานทำให้ได้รับโทษหนักขึ้นกว่าความผิดต่อบุคคลธรรมดา

ขณะเดียวกัน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานอาศัยอำนาจหน้าที่กระทำความผิดย่อมมีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ทำให้ได้รับโทษหนักขึ้น อันได้แก่ความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามกฎหมาย เป็นต้น

#### 4.6.9 กฎหมายว่าด้วยการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านที่อยู่ในท้องที่ที่มีการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม เป็นคณะกรรมการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำตำบล (คชก. ตำบล) โดยตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1) กำหนดอัตราค่าเช่าชั้นสูงของแต่ละท้องที่

2) พิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าเช่า การชำระค่าเช่า ระยะเวลาของการเช่า ตลอดจนข้อพิพาทอื่น ๆ หรือค่าเสียหายอันเกิดจากการเช่าตามคำร้องขอของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าและมีคำสั่งใด ๆ ให้ผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าปฏิบัติหรือมิให้ปฏิบัติการใด ๆ เพื่อให้เกิดผลตามคำวินิจฉัย

3) กฎหมายกำหนดให้ คชก. เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาที่อำนาจเรียกผู้เช่า ผู้ให้เช่า หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือชี้แจง หรือส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวกับการเช่า มาประกอบพิจารณาได้ นอกจากนี้มีอำนาจเข้าไปในที่ดินหรือที่เช่าหรือที่

เก็บผลผลิตของผู้เช่า ผู้ให้เช่า หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเช่าได้

การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 222/2526 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2526 แต่งตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (กชก.) โดยกำนัน (ตำบลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาหรือที่ดินพิพาทตั้งอยู่) เป็นอนุกรรมการส่วนอำเภอ(อชก.ส่วนอำเภอ) ที่ทำการปกครองอำเภอเป็นเจ้าของเรื่อง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายเกี่ยวกับหนี้สินที่ดินทำกิน และคดีความต่าง ๆ โดยสำนักงานกลางช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน สำนักนายกรัฐมนตรีร่วมกับสำนักงานคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประโยชน์ของประชาชน (สคช.) กรมอัยการ

#### 4) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

##### 4.6.10 กฎหมายว่าด้วยป่าไม้

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอนุญาตปริมการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และการกระทำผิดต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ภายในเขตท้องที่รับผิดชอบดังนี้

- 1) การทำไม้หวงห้ามโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือมีไม้หวงที่ขังไม่ได้แปรรูปไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 2) ไม้หวงห้ามกำหนดไว้ให้มีประมาณ 200 ประเภท อันได้แก่ ไม้สัก ไม้ยาง ไม้ก่อ กะท้อน ชิงชัน เต็ง รัง จันทร์หอม ฯลฯ
- 3) การเก็บหรือทำอันตรายของป่าหวงห้าม โดยไม่ได้รับอนุญาต
- 4) ของป่าหวงห้าม ได้แก่ รวงผึ้ง น้ำผึ้ง น้ำมันยาง ยางสน ไม้พื้น และถ่านไม้ทุกชนิด กล้วยไม้ เปลือกไม้ ฯลฯ
- 5) การแปรรูปไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครอง (ตามกฎหมายห้ามมิให้ไม้สักแปรรูปไม่ว่าจำนวนเท่าใดหรือไม้แปรรูปอื่น ๆ จำนวนเกินกว่า 0.20 ลูกบาศก์เมตร)
- 6) การเคลื่อนย้ายไม้เรือนเก่าโดยไม่ถูกต้อง
- 7) ไม้เรือนเก่าหรือเครื่องใช้เก่า การขนย้ายต้องมีใบอนุญาต(กรณีที่เป็นไม้สัก) หรือมีหนังสือรับรอง(กรณีไม้ชนิดอื่น ๆ)
- 8) การบุกรุกทำลายป่า โดยการเข้าไปก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่าหรือเข้ายึดถือครอบครองป่า

เกี่ยวกับการบุกรุกทำลายป่า กระทรวงมหาดไทยได้สั่งการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สอดส่องดูแลพื้นที่ป่าไม้ในความรับผิดชอบ เมื่อพบว่าป่าไม้ในเขตท้องที่ถูกรุกทำลายให้ รายงานอำเภอหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ โดยเร็วและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการแก้ไข การบุกรุกทำลายป่าตามโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการปลูกป่า โครงการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร โครงการดูแลป่าไม้เป็นต้น (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ค่วนมาก ที่ มท 0404/ว 14 ลงวันที่ 27 มกราคม 2527 และหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0404/ว 149 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2527)

#### 4.6.11 กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติรวมทั้งมีอำนาจสั่ง ให้ผู้ใดออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือคว่ำการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไข รื้อถอนสิ่งที่เป็นอันตราย ต่อป่าหรือทำให้ป่าเสื่อมสภาพ หากไม่ปฏิบัติตามก็รื้อ ทำลาย แก้ไข ได้ทั้งนี้ให้มีอำนาจและ เจ้าหน้าที่ได้ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ

#### 4.6.12 กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าพนักงาน เจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสงวน การคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกัน และปราบปรามการกระทำผิด ตามกฎหมายนี้ รวมทั้งตรวจสอบการอนุญาตต่าง ๆ ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ ดังนี้

1) ห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่าสงวน ครอบครองสัตว์ป่าสงวนหรือซากสัตว์ป่าสงวน

2) ห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์คุ้มครอง ครอบครองสัตว์ป่าคุ้มครองเกินปริมาณที่กำหนด หรือสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

- ห้ามมิให้ผู้ใดค้า หรือมีซากสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดไว้ใน

กฎกระทรวงเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

#### 4.6.13 กฎหมายว่าด้วยชลประทานราษฎร

การชลประทานราษฎร หมายความว่า การชลประทานที่ราษฎรได้ร่วมกัน จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่การเพาะปลูกของราษฎรในท้องที่

การจัดทำการชลประทานส่วนราษฎรให้เป็นไปตามความเห็นชอบของราษฎร ส่วนมากที่จะได้รับประโยชน์จากการชลประทานนั้น โดยนายอำเภอมีอำนาจตั้งบุคคลที่สมควร ตามความเห็นชอบของราษฎรส่วนมากที่ได้รับประโยชน์ในเขตการชลประทานเป็นหัวหน้า

การชลประทาน หรือเป็นผู้ช่วยตามจำนวนที่เห็นสมควรและให้มีอำนาจถอดถอนบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเมื่อราษฎรส่วนมากเห็นสมควร

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่

1) เกณฑ์แรงงานหรือเครื่องอุปกรณ์การชลประทานส่วนราษฎรในเวลาฉุกเฉิน การเกณฑ์แรงงานหรือเครื่องอุปกรณ์การชลประทานให้กำหนดเอาตามเนื้อที่ทำการเพาะปลูก

ผู้ใดไม่สามารถไปทำงานตามคำสั่งเกณฑ์ของเจ้าพนักงานถ้าสามารถจัดผู้อื่นไปทำแทนผู้นั้น ต้องจัดให้ผู้อื่นที่สมควรไปทำแทน หรือจะให้เงินทดแทนค่าแรงงานตามปริมาณแห่งที่จะต้องทำก็ได้

1) เป็นผู้แบ่งและควบคุมงานในการแบ่งปันการงานและเครื่องอุปกรณ์การชลประทานส่วนราษฎร

2) แบ่งปันน้ำในเขตชลประทานส่วนราษฎร โดยแบ่งปันตามส่วนของจำนวนเนื้อที่ทำการเพาะปลูก เว้นแต่กรณีที่ตกลงกันไม่ได้ จึงให้นายอำเภอหรือผู้แทน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและหัวหน้าการชลประทานในส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น ไม่น้อยกว่าสามนาย เป็นผู้พิจารณาให้นายอำเภอหรือสั่งชี้ขาดตามเสียงข้างมาก

ในเวลาน้ำไม่พอแจกจ่ายให้เป็นประโยชน์แก่การเพาะปลูกได้ทั่วถึงกันให้นายอำเภอหรือผู้แทนประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้าการชลประทานในเขตการชลประทานนั้นพิจารณาเพื่อชี้ขาดตามเสียงข้างมาก

ผู้ใดขัดขืนคำสั่งเจ้าพนักงานหรือมอปฏิบัติตามความข้างต้นผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบบาท หรือจำคุกไม่เกินสิบวันหรือทั้งปรับทั้งจำ

4.6.14 บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2508

กรณีในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล นายอำเภอมอบหมายให้องค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตในเขตท้องถิ่นของตนเอง โดยพิจารณาแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าพนักงานสำรวจตามแบบแสดงรายการที่ดิน (ภ.บ.ท. 5) ในเขตท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับในเขตสภาตำบล นายอำเภอพิจารณาแต่งตั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นเจ้าพนักงานสำรวจตามแบบแสดงรายการที่ดิน (ภ.บ.ท. 5) โดยมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1) จัดทำประกาศกำหนด วัน เวลา ที่จะทำการสำรวจที่ดินเพื่อให้เจ้าของที่ดินหรือผู้แทนทราบ เพื่อมาชี้เขตและแจ้งจำนวนเนื้อที่ดิน (ม. 28)

2) กรณีเจ้าของที่ดินไม่ยอมแจ้งจำนวนเนื้อที่ดิน ชี้นำเขตหรือแจ้งจำนวนเนื้อที่ดิน หรือไม่อำนวยความสะดวก เจ้าพนักงานสำรวจมีอำนาจเข้าไปในที่ดินหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อการสำรวจตามที่เห็นว่าถูกต้องได้ (ท. 8 วรรค 2)

3) สำรวจและยื่นแบบแสดงรายการที่ดิน (ภ.บ.ท. 5) ต่อเจ้าพนักงานประเมินแทนเจ้าของที่ดินเป็นรายแปลง (ม. 24 วรรค 2)

4) ทำการสำรวจที่ดินกรณีรับแจ้งจากเจ้าของที่ดินรายใหม่หรือจำนวนเนื้อที่ดินเปลี่ยนไป (ม. 13) หรือมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอันมีเหตุให้ค่าลดหย่อนหรืออัตราภาษีบำรุงท้องที่เปลี่ยนไป ให้ยื่นแบบ ภ.บ.ท. 5 หรือ ภ.บ.ท. 8 หรือ ภ.บ.ท. 8 ก แล้วแต่กรณีต่อเจ้าพนักงานประเมินแทนเจ้าของที่ดิน ภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับแจ้งจากเจ้าของที่ดิน (ม. 32)

#### 4.6.15 บทบาทเกี่ยวกับโรคติดต่อ

ในกรณีที่โรคติดต่ออันตราย หรือโรคติดต่อที่ต้องแจ้งความเกิดขึ้น หรือมีเหตุสงสัยว่า ได้มีโรคติดต่อดังกล่าวเกิดขึ้นในบ้าน ให้เจ้าบ้านหรือผู้ควบคุมดูแลบ้านเมืองหรือแพทย์ผู้ทำการรักษาพยาบาลต้องแจ้งต่อทางราชการเพื่อหาทางป้องกัน

1) โรคติดต่ออันตรายที่สำคัญ ได้แก่

1.1) อหิวาตกโรค

1.2) กาฬโรค

1.3) ไข้ทรพิษ

1.4) ไข้เหลือง

2) โรคติดต่อต้องแจ้งความ คือ

2.1) อหิวาตกโรค

2.2) กาฬโรค ไข้ทรพิษ

2.3) ไข้ทรพิษ

2.4) ไข้เหลือง

2.5) คอตีบ

2.6) โรคบาดทะยัก

2.7) โปлио

2.8) ไข้สมองอักเสบ

2.9) โรคพิษสุนัขบ้า

2.10) ไข้รากสาดน้อย

2.11) โรคแอนแทรกซ์

2.12) โรคทริคิโนซิส

2.13) โรคกาฬหลังแอ่น

2.14) โรคคุดทะราดระยะติดต่อ

กำนันผู้ใหญ่บ้านหากพบโรคติดต่อเกิดขึ้น หรือสงสัยว่า ได้มีโรคติดต่อเกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้านต้องรีบแจ้งให้ทางราชการทราบเพื่อดำเนินการป้องกันมิให้โรคระบาดดังกล่าวลุกลามต่อไป

4.6.16 บทบาทในการประสานและปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการประสานการดำเนินงานกับ อบต. ดังนี้

1) การวางแผนพัฒนาตำบล ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2546 ให้คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย กำนันในพื้นที่ และผู้ใหญ่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล คัดเลือกกันเองจำนวนไม่เกินสามคน ซึ่งทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่สามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนาตำบลให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ได้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่

2) กำหนดแนวทางการพัฒนาตำบลให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ การผังเมือง ปัญหาของท้องถิ่นและให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น

3) ร่วมจัดทำแผนพัฒนาเสนอแนะแนวทางการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำร่างแผนพัฒนา

4) พิจารณาร่างแผนพัฒนาและร่างแผนปฏิบัติการ

5) ให้ความเห็นชอบร่างข้อกำหนดขอบข่ายและรายละเอียดของงานแล้วเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

6) พิจารณาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา

7) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานอื่นเพื่อช่วยปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร ในกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลให้คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ประสานกับประชาคมหมู่บ้านในการรวบรวม วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและจัดทำเป็น โครงการหรือกิจกรรมเพื่อประกอบในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารด้วยตำบลด้วย

4.6.17 เป็นกลไกสำคัญของราชการส่วนภูมิภาค ในการประสาน และตรวจสอบ การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและ เจตนารมณ์ของราษฎรในท้องที่และท้องถิ่นนั้นๆ

4.6.18 บทบาทในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐ ที่จะต้องดูแลงานของทุกกระทรวง ทบวงกรม ที่จะต้องปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทหลายด้าน ได้แก่ ด้านการ ปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการสาธารณสุข ด้านอาญา ดังนั้น กำนันผู้ใหญ่บ้านจะต้องประสานการปฏิบัติงานของ อบต. ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวอย่าง ใกล้ชิด

#### 4.6.19 บทบาทในฐานะประชาชน

1) ขอรับข้อมูลข่าวสารการบริหารและการปฏิบัติงานของ อบต. ในเขตพื้นที่ ตำบลหมู่บ้าน

2) เสนอให้ อบต. ออกข้อบังคับตำบลต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและ ตอบสนองความต้องการของประชาชน ในเขตตำบล หมู่บ้าน

3) เข้าร่วมเพื่อถอดถอนกรรมการบริหารฯ เฉพาะตัว คณะกรรมการ บริหารฯ ทั้งคณะและสมาชิกสภา อบต. ออกจากตำแหน่งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

4) เข้าร่วมประชุมสภา อบต. ได้ และให้ อบต. ปักประกาศรายการ ประชุมสภา อบต. ให้ประชาชนทราบ

5) ตรวจสอบการปฏิบัติงาน ของคณะกรรมการบริหารฯ ว่าได้ดำเนินการตาม ประกาศมติของคณะกรรมการบริหารฯ ที่แจ้งให้ประชาชนในตำบล หมู่บ้าน ทราบแล้ว

6) ร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษา อบต. ตามที่ อบต. แต่งตั้ง

จากการศึกษาอำนาจหน้าที่ และบทบาท ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตาม พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบอื่นๆ สามารถสรุป การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย หมายถึง การปฏิบัติงาน ตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบอื่นๆ ดังนี้ มีการประชุมชี้แจงข้อราชการ แก่ราษฎร การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและถูกสุขลักษณะ ดูแลราษฎรให้ปฏิบัติตาม กฎหมาย สอดส่องดูแลให้ประชาชนในหมู่บ้านไม่ให้ซื้อสิทธิขายเสียง การป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด อาชญากรรม อาวุธสงคราม บ่อนการพนัน แหล่งอบายมุข การทำลายป่าไม้และ



ทรัพยากรธรรมชาติ ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในงานบุญประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ และรายงานเหตุการณ์ที่สงสัยว่าจะเกิดเหตุร้ายในหมู่บ้านให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ กำหนดแนวทางในการป้องกันทรัพย์สินของประชาชน

2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม หมายถึง การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ ดังนี้ มีการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำริ สำรวจปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในด้านเกษตรกรรม ส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม การจัดร้านค้าชุมชน การพัฒนากลุ่มอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การรวมกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สิ่งแวดล้อม การอบรมสั่งสอนให้ราษฎรเป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นผู้นำประชาชนประกอบกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา จัดงานบุญประเพณีต่าง ๆ งานกีฬา ของหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพราษฎรในหมู่บ้าน เช่น ความแห้งแล้ง และน้ำท่วม

3. ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและด้านกฎหมายให้แก่ประชาชน หมายถึง การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ ดังนี้ มีการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาท การระงับข้อพิพาทต่างๆ ให้คำปรึกษาหารือแก่ประชาชน ขจัดความขัดแย้งต่างๆ สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน การแจ้งให้ประชาชนที่มีอายุครบ 15 ปี บริบูรณ์ไปยื่นคำขอมีบัตรประชาชน การแจ้งให้ชายสัญชาติไทยที่มีอายุย่าง 18 ปี บริบูรณ์ไปลงบัญชีทหารกองเกิน และแนะนำข้อกฎหมายเบื้องต้นให้ประชาชนในหมู่บ้านรับทราบ

4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ ดังนี้ โดยการดูแลและเชิญชวนราษฎรให้รักษารักษา รักษาป่าไม้ รักษาสิ่งแวดล้อมร่วมมือกับราษฎร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการปลูกต้นไม้ริมถนนทุกสายและสถานที่สำคัญ ๆ ช่วยกันกำจัดขยะมูลฝอยป้องกันไม่ให้ น้ำ ในแม่น้ำ ลำคลอง ทะเล เน่าเสีย

5. ด้านการบริการ หมายถึง การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ ดังนี้ มีการให้บริการด้านงานทะเบียน งานบัตรประจำตัวประชาชน และการให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ร่วมมือ การปฏิบัติงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงาน

อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบปัญหาและการแก้ไขต่างๆจากรัฐบาลหรือหน่วยงานต่างๆหลังจากประชุมประจำเดือนทุกเดือน การดูแลรักษาความสะอาดร่วมกับ อบต. หรือเทศบาล การบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของหมู่บ้าน การรับแจ้งการเกิด การตาย ประชาสัมพันธ์ สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน เช่น จดเหล่านั้นบุญประเพณีต่าง ๆ สวมหมวกนิรภัยในการขับขี่จักรยานยนต์ คัดเข้มขันนิรภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์

#### 4.7 สิทธิประโยชน์ของผู้ใหญ่บ้าน

การบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ของประชาชนถือว่าเป็นภารกิจหลักของกระทรวงมหาดไทย เป็นงานที่มีความรับผิดชอบกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับตำบล หมู่บ้าน มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้รับการเลือกจากประชาชนในตำบล หมู่บ้าน มีหน้าที่รับเอานโยบาย และแผนงานที่สำคัญของรัฐบาล กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ไปปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของพี่น้องประชาชนและในขณะเดียวกันก็ช่วยแก้ไขข้อขัดข้อง และความเดือดร้อนของประชาชนในเบื้องต้น

กรมการปกครองได้ตระหนักถึงความสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ จึงพยายามที่จะให้สิทธิและสวัสดิการในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการตอบแทน เช่น เงินตอบแทน ค่าเล่าเรียนบุตร ค่ารักษาพยาบาล และอื่นๆ อีกเท่าที่รัฐบาลจะสามารถจัดสรรให้ได้โดยมีแนวโน้มที่จะปรับปรุงให้สวัสดิการแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพิ่มขึ้นอีกในเวลาอันสมควร สำหรับสิทธิประโยชน์ของผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน ประกอบด้วย

##### 4.7.1 เงินตอบแทนตำแหน่ง

ผู้ใหญ่บ้าน จะได้รับเงินตอบแทนตำแหน่งตามอัตราที่กระทรวงมหาดไทย กำหนด ดังนี้ (กรมการปกครอง. 2552 : 79 - 89)

ก่อนวันที่ 1 ตุลาคม 2552 ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับเงินตอบแทนตำแหน่งเดือนละ 4,000 บาท หลังวันที่ 1 ตุลาคม 2552- 30 กันยายน 2553 ได้ค่าตอบแทนเดือนละ 6,000 บาท (ความจริงสำหรับตำบลเกษตรวิสัย ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ทุกคนจะถูกหักเงินเดือน ๆ ละ 10 บาท สำหรับค่าปากกา สมุดบัญชี น้ำมันรถ สำหรับคนที่ไปเบิกเงินตอบแทนมาจ่าย)

ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับเงินตอบแทนตำแหน่ง ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2553 เป็นต้นไป เดือนละ 8,000บาท

1) กรณี ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเริ่มเข้าดำรงตำแหน่ง ในเดือนแรกให้ได้รับเงินค่าตอบแทนตามจำนวนวันที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ

2) กรณี ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งพ้นจากตำแหน่ง ดำรงตำแหน่งในเดือนสุดท้ายให้ได้รับเงินค่าตอบแทนตามจำนวนวันที่ปฏิบัติราชการ

3) กรณี ผู้ใหญ่บ้าน ถูกสั่งพักหน้าที่ หากต่อมาเมื่อมีคำสั่งให้เข้าปฏิบัติหน้าที่ตามเดิม การจ่ายค่าตอบแทนในระหว่างการถูกสั่งพักหน้าที่ในจำนวนเท่าใดเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการ

#### 4.7.2 เงินเพิ่มพิเศษค่าภาษาใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้ใหญ่บ้านในเขตจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล ที่สามารถพูดและใช้ภาษาไทยและภาษามลายูได้ดีทั้งสองภาษา จะได้รับเงินเพิ่มพิเศษคนละ 50 บาท ต่อเดือน ตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ (มติ ครม. 4 พฤศจิกายน 2523)

#### 4.7.3 เงินตอบแทนกรณีเสียชีวิต

กรณีผู้ใหญ่บ้านเสียชีวิต ไม่ว่าจะจากกรณีใด ๆ จะได้รับเงินตอบแทนตำแหน่งสำหรับเดือนที่ตายตลอดทั้งเดือน และกับอีกสามเท่าของเงินตอบแทนตำแหน่งเดือนสุดท้ายเป็นค่าช่วยเหลือในการทำศพ (ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่ง และเงินอื่น ๆ ให้ผู้ใหญ่ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติมแนวทางปฏิบัติให้ทายาทผู้ใหญ่บ้านผู้เสียชีวิต ติดต่อขอรับเงินตอบแทนตำแหน่งกรณีเสียชีวิตดังกล่าว ได้ที่เสมียนตราอำเภอ/กิ่งอำเภอ

#### 4.7.4 เงินช่วยเหลือการศึกษาของบุตร

ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับเงินช่วยเหลือการศึกษาของบุตร สำหรับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายคนที่ 1 ถึงคนที่ 3 นับเรียงลำดับการเกิดก่อนหลังที่ศึกษาอยู่ไม่เกินชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ และสายอาชีพ ทั้งสถาบันการศึกษาของรัฐบาลและเอกชน (ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่งและเงินอื่น ๆ ให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2546)

#### 4.7.5 ส่วนลดค่าโดยสารรถไฟ

ผู้ใหญ่บ้าน จะได้รับส่วนลดค่าโดยสารรถไฟครั้งราคาทุกชั้น (หนังสือการรถไฟที่ พ.5/คส.1/40 ล.ว. 13 กันยายน 2533)

วิธีขอใช้สิทธิ นำบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้และหนังสือรับรองใช้ควบบัตรแสดงต่อเจ้าหน้าที่ผู้จำหน่ายตั๋ว

#### 4.7.6 การฌาปนกิจสงเคราะห์ ผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้าน และคู่สมรสสามารถสมัครเป็นสมาชิก ฌ.ก.น. ได้โดยชำระค่าสมัคร 10 บาท และชำระเงินสงเคราะห์เมื่อสมาชิกคนอื่นเสียชีวิตศพละ 1 บาท (ระเบียบ

กรมการปกครอง ว่าด้วยฉาปนกิจสงเคราะห์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน พ.ศ. 2548)

- 1) วิธีการสมัคร สมัครได้ที่ว่าการอำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่ผู้สมัครมีภูมิลำเนา
- 2) วิธีการรับเงินค่าทำศพ ให้ทายาทเป็นผู้ยื่นคำร้องขอรับเงินสงเคราะห์จากนายอำเภอท้องที่ ซึ่งสมาชิกมีภูมิลำเนาตามที่ปรากฏในทะเบียนสมาชิกโดยด่วน

#### 4.7.7 เงินสงเคราะห์จากมูลนิธิกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

มูลนิธิกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 4 ธันวาคม 2532 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ สงเคราะห์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่หรือให้การสงเคราะห์ด้านการศึกษากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ หรือบุตรหลาน โดยมีหลักเกณฑ์สำคัญๆ ที่ควรทราบดังนี้

- 1) ให้การสงเคราะห์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ที่เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติราชการไม่เกิน 10,000 บาทและที่บาดเจ็บเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการไม่เกิน 5,000 บาท
- 2) ให้การสงเคราะห์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ที่ประสบสาธารณภัย เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ ราชการไม่เกิน 3,000บาท
- 3) ให้การสงเคราะห์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ตามกรณีอื่น ๆ ที่คณะกรรมการพิจารณาให้การช่วยเหลือ พิจารณาให้กาสงเคราะห์ได้ ราชการไม่เกิน 3,000 บาท
- 4) ให้การสงเคราะห์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ตามกรณีอื่น ๆ ในด้านทุนการศึกษาบุตรที่เรียนอยู่ ป. 1- ปวส. หรือเทียบเท่าที่มีผลการเรียนดีเด่นแต่ขาดทุนทรัพย์ โดยมีหลักเกณฑ์การให้การสงเคราะห์ จำนวนทุน และวิธีการ ซึ่งทางมูลนิธิฯ จะได้ประกาศให้ผู้มีสิทธิ์ขอรับทุนส่งรายละเอียดไปเพื่อทางมูลนิธิฯ พิจารณา ซึ่งจะได้ประกาศเป็นคราว ๆ ไป

#### วิธีการขอรับการสงเคราะห์

ผู้ที่ขอรับการสงเคราะห์จากมูลนิธิฯ จะต้องเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยสามารถขอรับคำร้องได้ที่ทำการปกครองอำเภอ/กิ่งอำเภอ ทุกแห่งทั่วประเทศ

#### 4.7.8 เงินช่วยเหลือ เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือราชการ

ผู้ใหญ่บ้านเมื่อประสบภัยขณะปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือราชการ จะได้รับความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการการปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2543 โดยให้ผู้ประสบภัยหรือทายาทยื่นแบบคำขอรับเงินสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพร้อมหลักฐานที่เกี่ยวข้องถึงนายอำเภอ ซึ่งเป็นท้องที่ที่เกิดเหตุ

#### 4.7.9 เครื่องราชอิสริยาภรณ์

1) เครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นเครื่องหมายแห่งเกียรติยศ ซึ่งพระมหากษัตริย์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า พระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบ เป็นประโยชน์แก่ทางราชการหรือสาธารณชน โดยการพิจารณานำเสนอของรัฐบาล เป็นบำเหน็จความชอบ และเครื่องหมายเชิดชูเกียรติยศอย่างสูงแก่ผู้ที่ได้รับพระราชทาน

2) สำหรับผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ ซึ่งได้

3) กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ประชาชน อาจได้รับพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตามกำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ. 2536

4) วิธีการเสนอขอพระราชทาน

4.1) อำเภอรวบรวมรายชื่อผู้ใหญ่บ้านที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามระเบียบฯ จัดส่งให้จังหวัดรวบรวมส่งกรมการปกครอง ภายในเดือนกุมภาพันธ์ของปีที่ยื่นขอพระราชทาน

4.2) สิ่งผู้ใหญ่บ้านควรปฏิบัติในการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือ จะต้องตรวจสอบคุณสมบัติตัวเองว่าเข้าหลักเกณฑ์ในการเสนอขอพระราชทานหรือไม่ หากมีสิทธิให้ประสานกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติของแต่ละอำเภอ

#### 4.7.10 สิทธิพิเศษข้าราชการพยาบาล

ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการช่วยเหลือในการรักษาพยาบาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้สวัสดิการแก่ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ และบุคคลในครอบครัวให้ได้รับการช่วยเหลือค่าห้องพิเศษและค่าอาหารพิเศษร้อยละ 50 ของอัตราที่กำหนด ซึ่งโดยปกติผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ จะได้สิทธิการรักษาพยาบาลโดยใช้บัตรประกันสุขภาพ (บัตรทอง) ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้อยู่แล้ว ยกเว้นกรณีเข้าพักรักษาตัวในห้องผู้ป่วยพิเศษจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในส่วนที่เพิ่มขึ้น การได้รับสิทธิช่วยเหลือค่าห้องพักรักษาตัวและค่าอาหารพิเศษในครั้งนี้ ทำให้ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิเช่นเดียวกับข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานของรับ และสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผลตั้งแต่วันที่ 21 มิถุนายน 2550 เป็นต้นมา

#### 4.7.11 รางวัลผู้ใหญ่บ้าน ยอดเยี่ยม

กระทรวงมหาดไทย ได้วางระเบียบว่าด้วยการพิจารณาและเบิกจ่ายเงินรางวัลผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ พ.ศ. 2546 เป็นแนวทางปฏิบัติในการพิจารณาให้เงินรางวัลเป็นการตอบแทนคุณความดีเป็นการประจำปีเพื่อเป็นกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ไว้ดังนี้

1) ประเภทรางวัลสำหรับผู้ใหญ่บ้านมี 2 ชั้น คือ

- 1.1) รางวัลผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยม ได้แก่ แหวนทองคำ อาวูรป็นสั้น และเครื่องแบบปกติขาว
  - 1.2) กรณีรับครั้งที่สอง ให้ได้รับอาวูรป็นลูกชองยงห้านัด แทนอาวูรป็นสั้น
  - 1.3) กรณีรับครั้งที่สามขึ้นไป ให้ได้รับโล่เกียรติยศ แทนอาวูรป็นสั้น
- 2) รางวัลชั้นที่ 2 รางวัลละ 2,000 บาท ให้มีอำเภอละ 1 รางวัล ถ้าอำเภอใดผู้ใหญ่บ้านได้รับรางวัลยอดเยี่ยมแล้ว ให้อำเภอนั้นงด

#### 4.8 วินัย และการดำเนินการทางวินัย

คู่มือการพัฒนาสุขภาพ กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายอำนวยความสะดวกเป็นธรรม ที่ทำการปกครองอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (2553 : 19-25)

##### 4.8.1 ความหมาย

วินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนข้อบังคับ หรือข้อปฏิบัติ ซึ่งข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติในแต่ละวงการหรือหน่วยงานอาจจะแตกต่างกัน การที่จะพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการผิดวินัยหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าเป็นการกระทำที่ผิดระเบียบแบบแผนหรือข้อบังคับ หรือข้อปฏิบัติในวงการหรือหน่วยงานนั้น หรือไม่และการกำหนดระดับโทษต้องพิจารณาประกอบกับระเบียบแบบแผนหรือข้อบังคับของแต่ละหน่วยงานหรือวงงานนั้น

##### 4.8.2 วินัยและโทษทางวินัย

มาตรา 61 ทวิ ตีร แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ได้บัญญัติให้ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ต้องรักษาวินัย โดยเคร่งครัดอยู่เสมอหากผู้ใดฝ่าฝืน ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดต้องได้รับโทษ และให้นำวินัยและโทษทางวินัยที่ปรากฏในระเบียบข้าราชการพลเรือนมาบังคับใช้โดยอนุโลม

1) กฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับวินัยและโทษของผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ คือ

2) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ซึ่งบัญญัติวินัยไว้ในหมวด 4 มาตรา 80-99 และโทษทางวินัย มาตรา 100 ไว้

ดังนั้นผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ จะต้องปฏิบัติตามและปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบแบบแผนตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือกฎหมายอื่นที่กำหนดให้ใช้บังคับ ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เพื่อเป็นการควบคุมตน หรือให้ผู้บังคับบัญชาใช้ในการกำกับ ควบคุม ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เพื่อให้ประพฤติหรือปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด

#### 4.8.3 ลักษณะความผิดทางวินัย

ลักษณะความผิดทางวินัยแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

##### 1) ความผิดทางวินัยร้ายแรง ได้แก่

- 1.1) ทูจริตต่อหน้าที่ราชการ (มาตรา 82 วรรคสาม)
- 1.2) ประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ (มาตรา 84 วรรคสอง)
- 1.3) จงใจไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ มติ คณะรัฐมนตรี หรือนโยบายของรัฐบาล (มาตรา 85 วรรคสอง)
- 1.4) เปิดเผยความลับของทางราชการ (มาตรา 87 วรรคสอง)
- 1.5) ขัดคำสั่งหรือหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการ โดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบทางราชการ (มาตรา 85 วรรคสอง)
- 1.6) รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา (มาตรา 90 วรรคสอง)
- 1.7) ละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกินกว่า 15 วัน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือโดยมีพฤติการณ์อื่นแสดงถึงความจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบของราชการ (มาตรา 92 วรรคสอง)
- 1.8) ดุหมั่น เหยียดหยาม กดขี่ หรือข่มเหงประชาชนผู้ติดต่อราชการ อย่างร้ายแรง (มาตรา 84 วรรคสอง)
- 1.9) กระทำผิดอาญาจนได้รับโทษจำคุก หรือโทษที่หนักกว่าจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือได้รับโทษที่หนักกว่าจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือกระทำการอันอื่นอันใดชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง (มาตรา 98 วรรคสอง)

##### 2) ความผิดทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ได้แก่

- 2.1) ไม่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 2.2) ไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์ และเที่ยงธรรม อาศัยหรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยอำนาจหน้าที่ของตนหาผลประโยชน์ (มาตรา 82 วรรคหนึ่งและวรรคสอง)
- 2.3) ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เกิดผลดีและเกิดความก้าวหน้าแก่ราชการ (มาตรา 83 วรรคหนึ่ง)
- 2.4) ไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความอุตสาหะไม่ระมัดระวังรักษาผลประโยชน์ของราชการและประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ (มาตรา 84 วรรคหนึ่ง)

- 2.5) ไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรีหรือนโยบายรัฐบาล (มาตรา 85 วรรคหนึ่ง)
- 2.6) ไม่สนใจรับทราบเหตุการณ์เคลื่อนไหวอันอาจเป็นอันตรายต่อประเทศชาติ และไม่ป้องกันภัยอันตราย ซึ่งจะบังเกิดแก่ประเทศชาติ (มาตรา 86)
- 2.7) ไม่รักษาความลับของทางราชการ (มาตรา 87 วรรคหนึ่ง)
- 2.8) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งการในหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบของทางราชการ (มาตรา 88 วรรคหนึ่ง)
- 2.9) ปฏิบัติราชการโดยกระทำการข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน (มาตรา 89)
- 2.10) รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา (มาตรา 90 วรรคหนึ่ง)
- 2.11) ไม่ถือและปฏิบัติตามระเบียบ และแบบธรรมเนียมทางราชการ และจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน (มาตรา 91)
- 2.12) ไม่อุทิศเวลาให้แก่ราชการ ละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการ (มาตรา 92 วรรคหนึ่ง)
- 2.13) ไม่สุภาพเรียบร้อย ไม่รักษาความสามัคคี กระทำการที่เป็นการก่อกวนเกลียดชัง และช่วยเหลือกันในระหว่างราชการ (มาตรา 64 วรรคหนึ่ง)
- 2.14) กระทำการหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำการหาผลประโยชน์อันอาจทำให้เสียความเที่ยงธรรมหรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ของตน (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)
- 2.15) ไม่วางตนเป็นกลางทางการเมืองในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457)
- 2.16) ไม่รักษาชื่อเสียงของตนและรักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนโดยกระทำการใดๆ อันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว (มาตรา 98 วรรคหนึ่ง)
- กรณีกระทำความผิดเล็กน้อย ซึ่งเป็นความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ผู้กระทำยังไม่ถึงกับลงโทษ ตัดเงินเดือน แต่ควรได้รับโทษภาคทัณฑ์ ความผิดเล็กน้อย เป็นความผิดที่ไม่เสียหายแก่ทางราชการหรือผู้อื่น หรือแก่ตนเอง หรือเสียหายเล็กน้อย

#### 4.8.3. การดำเนินการทางวินัย

การสอบสวนเป็นกระบวนการหนึ่งในการดำเนินการทางวินัย ซึ่งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ได้กล่าวถึงการดำเนินการทางวินัยไว้ ซึ่งหมายถึง กระบวนการทั้งหลายที่กระบวนทำเป็นพิธีการตามกฎหมายเมื่อมีกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย



ดังนั้นเมื่อ ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย ผู้บังคับบัญชาจะต้องดำเนินการสอบสวน โดยรวบรวมพยานหลักฐาน และดำเนินการทั้งหลาย เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่างๆ หรือพิสูจน์เกี่ยวกับเรื่องที่ถูกกล่าวหาให้ได้ความจริง และยุติธรรม และเพื่อที่จะพิจารณาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดวินัยจริงหรือไม่ และควรจะได้รับโทษอย่างไร

#### 4.8.4 การลงโทษ

ระดับโทษ โทษทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาตรา 100 ได้กำหนดบทลงโทษทางวินัย 5 สถาน คือ

- 1) ภาคทัณฑ์
- 2) ตัดเงินเดือน
- 3) ลดขั้นเงินเดือน
- 4) ปลดออก
- 5) ไล่ออก

สำหรับผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ อำนาจในการลงโทษ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 61 ทวิ และ 61 ตริ ได้กำหนดอำนาจการลงโทษ ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ไว้ดังนี้

- 1) กำหนดลงโทษ ภาคทัณฑ์ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- 2) นายอำเภอมีอำนาจลงโทษ
  - 2.1) ภาคทัณฑ์
  - 2.2) ตัดเงินเดือนตำแหน่ง 5% เป็นเวลาไม่เกิน 1 เดือน
  - 2.3) ลดขั้นเงินเดือนตำแหน่งไม่เกิน 1 อันดับ
- 3) ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจลงโทษผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ได้ทุกสถาน

#### 4.9 การเทียบตำแหน่ง

กรมการปกครองได้มีหนังสือถึงกรมบัญชีกลางเรื่องการเทียบตำแหน่ง โดยขอให้กรมบัญชีกลางพิจารณาปรับหลักเกณฑ์การเทียบตำแหน่งบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ข้าราชการที่ มาช่วยปฏิบัติงานเท่ากับตำแหน่งข้าราชการพลเรือน เพื่อประโยชน์ในการเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการในกรณีนี้ กรมการปกครอง ได้รับแจ้งจากกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง เห็นชอบให้ใช้หลักเกณฑ์การเทียบตำแหน่งบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ข้าราชการที่ มาช่วยปฏิบัติงาน เท่ากับตำแหน่งข้าราชการพลเรือน เพื่อประโยชน์ในการเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการตามนัยพระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ พ.ศ. 2526

และแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย และคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีชื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือแพทย์ตำบล ดังนี้

4.9.1 กำนัน เทียบเท่า ตำแหน่ง ข้าราชการพลเรือน ระดับ 8

4.9.2 ผู้ใหญ่บ้าน เทียบเท่า ตำแหน่ง ข้าราชการพลเรือน ระดับ 7

4.9.3 แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและกรรมการหมู่บ้าน ที่มีชื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือแพทย์ตำบล เทียบเท่า ตำแหน่ง ข้าราชการพลเรือน ระดับ 6

## 5. ข้อมูลพื้นฐานเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

### 5.1 สภาพทั่วไปของเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย

เทศบาลตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นหน่วยงานราชการบริการส่วนท้องถิ่น ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลตำบลเกษตรวิสัยตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงสุขาภิบาล พ.ศ. 2542 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอน 9 ก ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของนายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และกระทรวงมหาดไทย โดยมีนายกเทศมนตรีตำบลเกษตรวิสัย เป็นผู้บริหารสูงสุด มีภารกิจอำนาจหน้าที่ภายใต้ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ และมติ ครม.ที่เกี่ยวข้อง

เทศบาลตำบลเกษตรวิสัย ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เนื้อที่โดยประมาณ 8.22 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,187.5 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 130-160 เมตร โดยชุมชนเกษตรวิสัย ตั้งอยู่ในทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเกษตรวิสัย ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่
1	บ้านเกษตรวิสัย ม.1	หมู่ที่ 1
2	คุ้มใต้ ม.2	หมู่ที่ 2
3	บ้านหนองแวง ม.3	หมู่ที่ 3
4	บ้านป่ายาง ม.4	หมู่ที่ 4
5	คุ้มใต้ ม. 8	หมู่ที่ 8
6	บ้านหนองแวง ม.9	หมู่ที่ 9
7	คุ้มหน้า ร.พ. ม.10	หมู่ที่ 10
8	คุ้มน้อย ม.13	หมู่ที่ 13
9	คุ้มน้อย ม.14	หมู่ที่ 14
10	บ้านป่ายาง ม.15	หมู่ที่ 15
11	คุ้มกลาง ม.16	หมู่ที่ 16

ที่มา : (เทศบาลตำบลเกษตรวิสัย. 2552)

อาณาเขตของเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย ดังนี้

1. ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ในแนวเส้นตั้งฉากกับทางหลวงสายสุรินทร์-ร้อยเอ็ดตรงหลัก กม.ที่ 45 ไปทางทิศตะวันตก เป็นระยะ 1,400 เมตร

จากหลักเขตที่ 1 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออก ถึงปากตะวันออกของทางหลวงสายสุรินทร์

2. ด้านตะวันออก จากหลักเขตที่ 2 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ถึงปากตะวันออกของทางไปตำบลหนองแวง ตรงที่อยู่ห่างจากปากเหนือของทางหลวงสายตำบลเกษตรวิสัย-ตำบลหนองแวง ไปทางทิศเหนือ 700 เมตร ซึ่งเป็นหลักเขตที่ 3

จากหลักเขตที่ 3 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ถึงปากใต้ของทางหลวงสายสุวรรณภูมิ-สุรินทร์ ตรงหลัก กม.ที่ 48-600 ซึ่งเป็นหลักเขตที่ 4

จากหลักเขตที่ 4 เป็นเส้นตรงกับทางหลวงสายสุวรรณภูมิ-สุรินทร์ ไปทางทิศใต้ เป็นระยะ 1,000 ตรงหลัก ซึ่งเป็นหลักที่ 5

3. ด้านใต้ จากหลักเขตที่ 5 เป็นเส้นตรงตั้งฉากกับเส้นหลักเขตที่ 4 และหลักเขตที่ 5 ไปทางทิศตะวันตก ถึงฝั่งตะวันออกของลำน้ำกุดกู่ ซึ่งเป็นหลักเขตที่ 6

4. ด้านตะวันตก จากหลักเขตที่ 6 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จนบรรจบกับหลักเขตที่ 1

## 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน มีผู้ศึกษาไว้ ดังนี้  
สมาน รัตนสุทธิ (2535 : 71) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่  
ผู้ใหญ่บ้าน: ศึกษากรณีอำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย

1. ผู้ใหญ่บ้านประสบปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่โดยรวมทุกด้านในระดับปานกลาง
2. ผู้ใหญ่บ้านประสบปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่แต่ละด้านในระดับปานกลาง
3. ผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุ ประสบการณ์ทำงานและรายได้แตกต่างกัน ประสบปัญหาการปฏิบัติงาน โดยรวมทุกด้านในระดับที่ไม่แตกต่างกัน
4. ผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุ ประสบการณ์การทำงานและรายได้แตกต่างกัน ประสบปัญหาการปฏิบัติงานในแต่ละด้านในระดับที่ไม่แตกต่างกัน

ฉิรวัดณ์ ธนานันต์ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้บริการตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตสุขาภิบาลบ้านนิเวศน์กับสุขาภิบาลชงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 16 คน และหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 342 คน ผลการศึกษา พบว่า

1. การปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยที่ประชาชนทั้ง 2 เขตสุขาภิบาล ได้ใช้บริการ มีดังนี้ การปฏิบัติหน้าที่เมื่อพบเห็นบุคคลทะเลาะวิวาทกัน และการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งของทางราชการ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่างๆและ โดยการนำพาให้ไปดำเนินการตามกฎหมาย สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านในการสอดส่องดูแลการเข้ามาอยู่อาศัยของบุคคลแปลกหน้า ประชาชนในเขตสุขาภิบาลบ้านนิเวศน์ได้ใช้การบริการของผู้ใหญ่บ้านแต่ประชาชนในเขตสุขาภิบาลชงธานีไม่ได้ใช้บริการของผู้ใหญ่บ้านการปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านในการรักษาความสงบสุขสำราญโดยการจัดตั้งเวรยามและช่วยเหลือความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในครอบครัวประชาชนในทั้งสองเขตสุขาภิบาลไม่ได้

ใช้บริการของผู้ใหญ่บ้านแต่ได้ใช้บริการของหน่วยอื่นและสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ใหญ่บ้านที่ประชาชนในทั้งสองเขตสุขภาพไม่ได้ใช้บริการเพราะไม่เคยมีเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องปฏิบัติหน้าที่มีดังนี้ การปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับเหตุการณ์แปลกประหลาดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน โดยการชี้แจงและโดยการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติหน้าที่กรณีเกิดจลาจล ฆ่ากันตาย ปล้นทรัพย์ ไฟไหม้ โดยระดมกำลังเข้าป้องกันเหตุที่เกิดขึ้นและ โดยการรายงาน ขอความช่วยเหลือจากหน่วยเหนือและการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศ

2. การปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านด้านการพัฒนาที่ประชาชนทั้งสองเขตสุขภาพได้ให้บริการมีดังนี้ การป้องกันโรคติดต่อหรือโรคระบาด โดยการแจ้งข่าวสารและโดยการขอความช่วยเหลือจากหน่วยเหนือ การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยระดมกำลังในการพัฒนาหมู่บ้าน การบริหารงานของหมู่บ้าน โดยจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและโดยการจัดให้มีการประชุมชาวบ้าน และการเป็นแบบอย่างของผู้นำสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ในการบำรุงส่งเสริมอาชีพราษฎร โดยตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพการรักษาค่าประ โยชน์เกี่ยวกับอาชีพราษฎร โดยการแจ้งข่าวสารข้อมูลและจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยจัดหาอุปกรณ์ ให้ประชาชนในเขตสุขภาพลงธานีได้ใช้บริการผู้ใหญ่บ้าน

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านทั้งสองเขตสุขภาพไม่ได้ใช้บริการ มีดังนี้ การบำรุงส่งเสริมอาชีพราษฎร โดยจัดหาแหล่งเงินทุน การรักษาค่าประ โยชน์เกี่ยวกับอาชีพราษฎร โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการต่อรองหรือใช้ทรัพยากรร่วมกัน และการบรรเทาทุกข์ให้แก่ ประชาชน สาธารณภัย โดยระดมกำลังป้องกันและระงับภัย และ โยการฟื้นฟูบรรเทาสิ่งเสียหาย

1. การปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านด้านการให้ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกที่ประชาชนในทั้งสองเขตสุขภาพได้ใช้บริการ มีดังนี้ การชี้แจงให้ประชาชนทราบ ประกาศหรือคำสั่งของทางราชการ การสำมะโนครัว โดยการทะเบียนราษฎร โดยการทำบัตรประชาชน โดยการรับรองตัวบุคคล การควบคุมดูแลให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย โดยการแนะนำเกี่ยวกับกฎหมายระเบียบต่าง ๆ และโดยนำพาให้ไปดำเนินการตามกฎหมายและอบรมสั่งสอนหรือชี้แจงข้อราชการ สำหรับการปฏิบัติหน้าที่เมื่อเกิดภัยพิบัติให้กับครอบครัวของลูกบ้าน โดยการรายงานเพื่อขอความช่วยเหลือจากราชการ ประชาชนในเขตสุขภาพบ้านนิเวศน์ได้ใช้บริการของผู้ใหญ่บ้าน แต่ประชาชนในเขตสุขภาพลงธานีไม่ได้ใช้บริการผู้ใหญ่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่ประชาชนในสองเขตสุขภาพไม่ได้ใช้บริการมีเพียงประการเดียวคือ การระดมคนในหมู่บ้านเข้าช่วยเหลือเมื่อภัยพิบัติต่อลูกบ้าน

วิลาวรรณ พิพัฒน์ชัยกร (2547: 69) ได้ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 381 คน จากการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ใน 4 ด้าน ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และด้านการบริการ จำนวน 50 ข้อ ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้

1. ผู้ใหญ่บ้านมีการปฏิบัติหน้าที่โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการบริการ และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม โดยมีประเด็นที่การปฏิบัติมากในแต่ละด้านดังนี้ คือ ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ได้แก่ การสอดส่องดูแลให้ประชาชนในหมู่บ้านไม่ซื้อขายยาเสพติด เช่น ยาบ้า ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมอยู่ใน ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในหมู่บ้านเป็นคนดีมีคุณธรรม ด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ได้แก่ การนำประชาชนประกอบกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ด้านการบริการ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ข้อราชการให้ประชาชนในหมู่บ้านรับทราบ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด โดยมีการปฏิบัติในระดับปานกลางคือ การสนับสนุนการจัดทำสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในด้านพาณิชยกรรม การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในด้านอุตสาหกรรม และการจัดตั้งสาธารณประโยชน์ต่อประชาชนในหมู่บ้าน

2. ประชาชนเพศหญิงเห็นว่าผู้ใหญ่บ้านมีการปฏิบัติงานสูงกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง โดยรวมและรายด้าน ส่วนประชาชนที่มีการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านทั้ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า ผู้ใหญ่บ้านมีการปฏิบัติงานทุกด้านอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีบางประเด็นที่มีการปฏิบัติได้ต่ำ ได้แก่ การสนับสนุนการจัดทำสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในด้านพาณิชยกรรม และการพัฒนาและส่งเสริมแก่อาชีพแก่ประชาชนในด้านอุตสาหกรรม ดังนั้นหน่วยงานในระดับอำเภอและจังหวัดควรให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมมากขึ้น

นาถิน ประทุมชาติพัฒน์ (2548 : 67) ได้ศึกษาระดับการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ผลจากการศึกษา พบว่า

1. การดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย

ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และด้านการบริการ โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการบริการรองลงมา คือ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อยและด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ที่มี เพศ อายุ การศึกษา แตกต่างกัน พบว่า

2.1 คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีเพศแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีอายุแตกต่างกัน คือ อายุ 20-29 ปี อายุ 30-39 ปี อายุ 40-49 ปี และอายุ 50 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

2.3 คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมไม่แตกต่าง

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน เห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงาน คือ ผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้านเหมือนองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านวางตัวไม่เป็นกลางไม่ค่อยให้ความสำคัญกับบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน และข้อเสนอแนะคือ ผู้ใหญ่บ้านควรวางตัวเป็นกลาง ควรเสียสละเวลาบริการประชาชนในการช่วยเหลือติดต่อราชการมากขึ้น รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณให้ผู้ใหญ่บ้านมีงบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้าน

วิสูตร จงชวณิษฐ์ (2549 : 81) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบรบือต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรักษาและระงับโรคติดต่อ และด้านการบำรุงศิลปะจารีตประเพณีภูมิปัญญาของท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ประชาชน

เห็นด้วยในระดับมาก ส่วนด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาทางบกและทางน้ำ ด้านการรักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ด้านการศึกษา ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กเยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ และด้านปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ของเทศบาลตามกฎหมายและนโยบายของรัฐ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบรือ ทั้งโดยรวม และรายด้านทั้ง 9 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ประมวล เภตรา (2550 : 97) ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนต่อการพัฒนาของเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การพัฒนาของเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชน โดยรวมมีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาแตกต่างกันต่อการพัฒนาของเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัยจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่คณะกรรมการชุมชนที่มีอายุแตกต่างกัน โดยรวมมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาของเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .50 โดยคณะกรรมการชุมชนที่มีอายุ 21-30 ปี มีความคิดเห็นในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .50 กับทุกกลุ่มอายุ

ภิญโญ นาสิงห์จันทร์ (2549 : 78) ได้ศึกษาบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ปฏิบัติจริงกับบทบาทที่ควรจะเป็นกรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร พบว่า บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ปฏิบัติจริงกับบทบาทที่ควรจะเป็นกรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร โดยรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางเรียงค่าจากมากไปหาน้อย คือด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านอำนวยความยุติธรรม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านบริการ ด้านการปกครอง

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนครต่อบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ปฏิบัติจริงกับบทบาทที่ควรจะเป็น ด้านปกครอง ผลการศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.5 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.5 ด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลการศึกษาพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.5 ด้านอำนวยความยุติธรรม



ผลการศึกษาพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.5 ด้านการบริการ ผลการศึกษาพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.5

ประเสริฐ ลายโก (2551 : 133) ได้ศึกษาความคิดเห็นของกำนันต่อการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความคิดเห็นของกำนันต่อการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และจำแนกเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติงานระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และด้านพัฒนาการท่องเที่ยว

อชิรญาณี จันทพิมพ์ (2552 : 70) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านเขตอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมให้กับประชาชน ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย และด้านการบริการตามลำดับ

การเปรียบเทียบการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านเขตอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา แตกต่างกัน พบว่า มีการดำเนินงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่มีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านตามอำนาจหน้าที่ พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากในบางด้านและอยู่ในระดับปานกลางบางด้าน ด้านที่ปรากฏอยู่ในระดับมากส่วนใหญ่จะเป็นด้านเกี่ยวกับการสนับสนุนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ส่วนด้านการให้การศึกษาอบรมยังอยู่ในระดับปานกลาง